

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Tereza Mimrová

Svěřenský fond jako právnická osoba

Diplomová práce

Olomouc 2015

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „*Svěřenský fond jako právnická osoba*“
vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 22. dubna 2015

.....

Tereza Mimrová

Ráda bych tímto poděkovala *JUDr. Milanu Hulmákovi, Ph.D.*, za cenné podněty a rady, které mi pomohly při zpracování této práce.

Ráda bych také poděkovala své rodině a přátelům za podporu během psaní práce a po celou dobu mého studia.

Obsah

Úvod	6
1 Historický vývoj trustů	9
1.1 Vliv římského práva na institut trustu	9
1.1.1 Fideikomis	9
1.1.2 Fiducie	11
1.2 Trusty v období středověku a raného novověku	12
1.2.1 Anglický trust	12
1.2.2 Německý Salmann	15
1.3 Trusty v kontextu mezinárodního a evropského práva	17
2 Problematické aspekty zavedení trustů do civilních a smíšených jurisdikcí.....	21
3 Svěřenský fond jako právnická osoba.....	25
3.1 Pojetí právnických osob v občanském zákoníku	26
3.2 Analýza pojmových znaků právnické osoby ve vztahu ke svěřenskému fondu	29
3.2.1 Právní osobnost	29
3.2.2 Organizační struktura	31
3.2.3 Majetková samostatnost	31
3.2.4 Delikttní způsobilost	32
3.3 Analýza identifikačních znaků právnické osoby ve vztahu ke svěřenskému fondu	33
3.3.1 Název	33
3.3.2 Sídlo.....	34
3.3.3 Účel.....	34
4 Personifikace svěřenského fondu z pohledu novely občanského zákoníku	36
4.1 Vznik a zánik fondu	36
4.2 Evidence svěřenských fondů	37
4.3 Náležitosti statutu svěřenského fondu	38
5 Důsledky pojetí svěřenského fondu jako právnické osoby	40
5.1 Pozitivní důsledky.....	40
5.2 Negativní důsledky	41
6 Zahraniční úvahy o pojetí trust-like institutů jako právnických osob.....	44
6.1 Québec	44
6.2 Skotsko.....	45
6.3 Jižní Afrika	47
Závěr	49
Použitá literatura	52
Shrnutí	58
Summary	59
Klíčová slova / Key words	60

Seznam použitých zkratek

CCQ	Občanský zákoník kanadské provincie Québec (Civil Code of Québec)
DCFR	Návrh společného referenčního rámce Evropského soukromého práva (Draft Common Frame of Reference)
fond	svěřenský fond
Haagská úmluva	Haagská úmluva o právu uplatnitelném na trusty a jejich uznávání (Convention on the Law Applicable to Trusts and on their Recognition)
OZ	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v platném znění
OZO	Rakouský obecný zákoník občanský z roku 1811 (Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesammten Deutschen Erbländer der Österreichischen Monarchie)
technická novela OZ	Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, zákon č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob, zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 111/2009 Sb. o základních registrech, ve zněních pozdějších předpisů, a zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích)
Statut	The Statute of Uses z roku 1535
use	use of land
ZZŘ	Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, v platném znění

Úvod

Svěřenský fond (dále též „*fond*“), který byl do českého právního řádu zaveden zákonem č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále též „*OZ*“) účinným od 1. 1. 2014, představuje zřejmě jeden z nejkontroverznějších institutů, který s sebou rekonstrukce soukromého práva přinesla. Fond je systematicky zařazen v části týkající se absolutních majetkových práv, a to v rámci správy cizího majetku, konkrétně v § 1448 až § 1474 OZ. Podstata svěřenského fondu spočívá ve vyčlenění majetku z vlastnictví zakladatele a přijetí správy nad majetkem tvořícím svěřenský fond ze strany svěřenského správce. Fond vzniká v okamžiku, kdy se správce ujme vyčleněného majetku a zaváže se jej držet a spravovat dle podmínek stanovených ve statutu. Tím vzniká oddělené a nezávislé vlastnictví vyčleněného majetku, k němuž nemá žádná z osob zúčastněných na svěřenském fondu vlastnické právo. Účel, k němuž je fond zřízen, může být veřejně prospěšný (obdoba nadace), anebo soukromý (testamentární fondy, investiční a penzijní fondy, financování studia dětí, ochrana rodinného majetku, zajištění transakcí, rezervní fondy apod.).

Svěřenský fond lze označit za *trust-like* institut, tj. alternativu k trustům, jež jsou právními nástroji značně rozšířenými a bohatě využívanými v zemích *common law*. Trusty se vyznačují zejména velkou flexibilitou, nízkou mírou formálnosti a s tím spojenými širokými možnostmi jejich využití v praxi. Tyto důvody vedly k tomu, že trusty, které se historicky vyvinuly již v období středověku na Britských ostrovech a jsou zcela neodmyslitelně spjaty s právem *equity*, začaly postupně pronikat i do dalších zemí, včetně právních řádů států ve smíšených a civilních jurisdikcích.

Nutno podotknout, že přestože mají trusty řadu předností, státy k jejich implementaci přistupují velmi obezřetně, neboť jsou tyto právní nástroje často spojovány s daňovými úniky a podvody, skrýváním majetku před věřiteli a vysokou mírou netransparentnosti obecně. Stejně obavy ze zneužívání panují i v případě svěřenských fondů. Kritika zavedení fondů došla dokonce tak daleko, že se v rámci tzv. velké novely OZ připravované ministerstvem spravedlnosti uvažovalo o jejich úplném zrušení¹, následně však byla tato myšlenka opuštěna a v tzv. technické novele OZ² již došlo jen k úpravě evidenční povinnosti svěřenských fondů.

¹ KLANG, Mikuláš. *Svěřenské fondy se neosvědčily, novela je plánuje zrušit* [online]. Aktuálně.cz, 11. května 2014 [cit. 20. listopadu 2014]. Dostupné na <<http://zpravy.aktualne.cz/domaci/sverenske-fondy-se-neosvedcily-novela-je-planuje-zrusit/r~6ca55ebed5f211e3a09e0025900fea04/>>.

² Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, zákon č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob, zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 111/2009 Sb. o základních registrech, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích) je dostupný na <<https://apps.odok.cz/kpl-detail?pid=RACK9QMEL7OO>>.

Negativní pohled na svěřenské fondy pramení zejména z toho, že s obdobnými instituty nemáme v našem právním prostředí doposud zkušenosti, jejich právní úprava je poměrně vágní a značně variabilní. Svěřenský fond jako nový právní nástroj, jenž navíc ve své podstatě vychází z odlišné právní tradice, a tedy i z poněkud rozdílných, v našem právu často zcela neznámých, právních principů, vyvolává řadu otázek a problémů, zvláště jde-li o zakládání fondu, převody majetku do fondu, rozsah práv subjektů zúčastněných na fondu a ochranu třetích osob, nicméně řada z těchto otázek je jistě překlenutelná výkladem.

Zřejmě nejzásadnějšími problémy, které je v souvislosti s fondy třeba řešit, jsou velmi kontroverzní úprava vlastnického práva ke svěřenskému fondu a s tím spojená podoba tohoto institutu jako takového. *Common law* rozeznává duální vlastnictví, které zjednodušeně řečeno umožňuje, aby jedna věc měla současně dva vlastníky, z nichž jednomu náleží k věci právní titul (*legal title*) a druhému „spravedlivý“ titul (*equitable title*).³ Tento přístup kontinentální, a tedy ani české, právo nezná, a proto může být pro kontinentálního právníka trust těžko uchopitelný, neboť zdejší pojetí stojí na koncepci neomezeného vlastnického práva, kdy vlastníkem věci s absolutní mocí nad ní může být jen jedna osoba.

Český zákonodárce si byl této skutečnosti vědom a možná právě proto se při úpravě fondu inspiroval občanským zákoníkem kanadské provincie Québec (dále též „CCQ“), jejíž jurisdikce kombinuje jak prvky *common law*, tak *civil law*. Je otázkou, zda byla tato volba zcela správnou, neboť CCQ pojímá trusty velmi specifickým způsobem, kdy za vlastníka majetku v trustu nepovažuje ani zakladatele, ani správce, ani beneficianta. Zcela shodná úprava je obsažena také v § 1448 odst. 2 OZ. Dle quebeckého práva je trust považován za *non-subjekt*, který není nadán právní osobností a nelze ho tedy považovat za vlastníka majetku v trustu.⁴ Stejný přístup, tedy že se nejedná o právnickou osobu, převažuje i v případě svěřenského fondu.⁵

Mohou vznikat pochybnosti o tom, zda je tento přístup zcela správný, neboť existuje řada podobností mezi fondem a právnickou osobou. Navíc se lze domnívat, že česká právní úprava na rozdíl od CCQ dává prostor pro interpretaci fondu jako subjektu práva. Zdá se, že pojetí svěřenského fondu jako právnické osoby, tedy právního nástroje, který český právní řád zná a umí s ním pracovat, by mohlo usnadnit uchopení daného institutu

³ K problematice fiduciárního vlastnictví blíže srov. CLARRY, Daniel. Fiduciary Ownership and Trusts in a Comparative Perspective. *International & Comparative Law Quarterly*, 2014, roč. 63, č. 4, s. 901 – 933 (dále jen „CLARRY: *Fiduciary ownership* ...“).

⁴ MCCLEAN, A. J. The Quebec Trust: Role Rich and Principle Poor? Forth Wainwright Lecture. *McGill Law Journal*, 1984, roč. 29, č. 4, s. 325 (dále jen „MCCLEAN: „*The Quebec Trust* ...““).

⁵ HAVEL, Bohumil. Právní osobnost (právní subjektivita) svěřenského fondu ve světle českého občanského zákoníku. In TICHÝ, Luboš, RONOVSÁ, Kateřina, KOCÍ, Miloš (eds). *Trust a srovnatelné instituty v Evropě*. Praha: Centrum právní komparatistiky Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, 2014, s. 206.

jako takového a zároveň by mohlo pomoci vyřešit některé problematické, zejména pak vlastnické, aspekty s fondem spojené.

Základní otázka, na níž se budu snažit v rámci této práce najít odpověď, tedy zní: Lze svěřenský fond považovat za právnickou osobu? A jaké důsledky by toto pojetí mohlo mít?

Tato práce je rozdělena do šesti hlavních kapitol, přičemž první z nich je věnována historickému vývoji trustů, a to od doby Římského impéria, přes jejich rozvoj v období středověku až k zakotvení úpravy trustů v rovině mezinárodního a evropského práva. Následně jsou rozebírána možná omezení spojená s pronikáním trustových struktur do civilních a smíšených jurisdikcí. Jádrem celé práce je třetí kapitola zabývající se rozborem právní úpravy právnických osob v OZ, vymezením definičních znaků právnických osob a jejich následnou analýzou ve vztahu ke svěřenským fondům. Čtvrtá kapitola se pak týká zhodnocení dopadů připravovaných změn OZ na personifikaci svěřenských fondů. V navazující kapitole jsou nastíněny pozitivní a negativní dopady, které by přiznání právní osobnosti fondu mohlo přinést. Závěrečná kapitola je věnována komparaci úvah o pojetí *trust-like* institutů jako právnických osob, které byly diskutovány v zahraničí.

Jak vyplývá z výše uvedeného, jako hlavní výzkumnou metodu pro svou práci jsem zvolila metodu komparačně-analytickou, a to hlavně z důvodu rozsáhlých zahraničních zkušeností s trustovými nástroji, které mohou být východiskem pro řešení sporných otázek spojených se svěřenským fondem.

Co se literatury týče, vycházela jsem převážně ze zahraničních publikací a článků vztahujících se zejména ke québecké právní úpravě a právní povaze trustů v civilních a smíšených jurisdikcích. U nás prozatím neexistuje vyjma jedné monografie zaměřené na historický vývoj, několika článků a komentářové literatury k občanskému zákoníku, žádná zásadnější literatura, která by se svěřenským fondům detailněji věnovala. Judikatura pak absentuje zcela. Nutno podotknout, že zejména otázka právní povahy fondu, ač jde o problematiku dle mého názoru zásadní a velmi diskutabilní, doposud řešena nebyla, což je také jeden z důvodů, který mě k výběru tématu této práce vedl.

1 Historický vývoj trustů

Trusty prošly značný historickým vývojem. Určité náznaky můžeme shledávat již v římském právu, kde se prosazují zejména v oblasti práva dědického. K největšímu rozvoji a formování trustů tak, jak je vnímáme dnes, dochází obzvláště v období středověku a tento rozmach je neoddelitelně spojen se vznikem práva *equity*. Postupně se trustové struktury začaly rozšiřovat nejen do smíšených jurisdikcí ale také do zemí kontinentální Evropy s čistě civilními právními řády. Úprava trustů a obdobných institutů nachází v současné době své místo i na úrovni mezinárodního a komunitárního práva.

1.1 Vliv římského práva na institut trustu

Římské právo mělo naprosto zásadní význam pro formování ve své podstatě všech právních systémů. Pro vznik evropského kontinentálního právního systému byla recepce římského práva zcela zásadní, avšak ani v případě angloamerického právního systému nelze označit římskoprávní vliv za marginální. Římské právo se na Britských ostrovech začalo prosazovat zejména díky římské okupaci, kterou započal již v roce 55 př. n. l. Julius Caesar, přijetí křesťanství a rozvoji kanonického práva a normanské invazi. Opominout nelze ani působení učenců⁶ z kontinentální Evropy na anglických univerzitách ve 12. a 13. století, kteří se o šíření římského práva v Anglii též značně zasloužili.

Přestože se tedy římské právo nestalo základním stavebním kamenem angloamerického právního systému, do značné míry jej ovlivnilo. To se projevilo převážně v období anglického středověku, jež je obecně považováno za počátek vzniku institutu trustu. Vzhledem k tomu není jistě překvapující, že určité rysy charakteristické pro trust lze vysledovat již v římském právu, a to v úpravě fideikomisu a fiducie.

1.1.1 Fideikomis

Fideikomis je nerozlučně spjat s vývojem dědického práva. Vznik tohoto právního nástroje byl reakcí na příliš rigidní a omezené možnosti, jenž nabízelo *ius civile*⁷. Některé skupiny osob nebyly dle *ius civile* způsobilé být dědici, a tak začala sílit snaha nalézt způsob, jak i těmto osobám umožnit volně nakládat s dědictvím, a proto se vyvinuly principy fideikomisu. Zůstavitel v podstatě neformálně odkázal svůj majetek osobě způsobilé dědit

⁶ Za jednoho z nejvýznamnějších je považován Vacarius, který působil na boloňské univerzitě a do Anglie přišel v roce 1243 jako poradce canterburského arcibiskupa Theobalda a zanedlouho se stal proslulým učitelem římského práva, které přednášel na Oxfordské univerzitě. Na Vacaria následně navázal anglický právník Henry de Bracton, který systematizoval anglické právo a rozšířil jej o zásady římského a kanonického práva. K tomu blíže srov. SCRUTTON, Edward Thomas. *The Influence of the Roman Law on the Law of England*. Cambridge: University Press, 1885, s. 67 – 81.

⁷ Pojem *ius civile* je v tomto kontextu používán ve smyslu práva, které platilo pouze pro římské občany.

s přáním, aby jej spravovala a následně tento majetek nebo jeho část převedla na osobu, která nemohla být v rámci dědického práva dle *ius civile* přímým beneficentem.⁸

Vzhledem k tomu, že fideikomis nebyl formálně součástí římského práva, ale přetrvával pouze v rámci praxe, byla hlavním problémem jeho právní nevymahatelnost. Závazky plynoucí z fideikomisu byly dlouhou dobu posuzovány z morálních a etických hledisek a jejich splnění záleželo jen na důvěře a poctivém jednání zúčastněných osob⁹. Postupná expanze tohoto právního institutu vedla k tomu, že jeho úprava a vymahatelnost¹⁰ začaly být zakotvovány v právních dokumentech, což bylo dovršeno v 6. století př. n. l. kodifikacemi císaře Justiniána.¹¹ Úprava fideikomisu v *Corpus Iuris Civilis* vedla k větším formálním požadavkům kladeným na tento institut a tím pádem i k většímu přiblížení se římskoprávním legátům.¹² I přes tyto skutečnosti si fideikomis zachoval v římském právu své místo a jeho vliv je dodnes zřetelný v úpravě dědického práva v některých občanských zákonících evropských států.¹³

Fideikomis měl své místo též v českých zemích, kde se prosadil ve formě svěřenství. To se rozvinulo zejména v 15. a 16. století ze zásad rodinného nedílu, což byla forma vlastnictví majetku, kterou se zejména šlechtické rody snažily zamezit uplatnění práva odúmrti. Podstata svěřenství (označované též jako rodinný fideikomis) tkvěla ve vynětí určitého majetku a jeho svěření správci, který přebral správu svěřeného majetku podle pravidel nástupnictví¹⁴. Úprava svěřenství byla posléze promítnuta do rakouského obecného zákoníku občanského z roku 1811 (dále jen „OZO“), a to konkrétně do hlavy desáté, jež upravovala fideikomisární substituce a rodinný fideikomis (§ 604 – § 646). Tento institut byl však postupně oslabován. Zásadní význam mělo přijetí zákona č. 179/1924 Sb., o zrušení svěřenství, a k úplnému vypuštění tohoto institutu z právního řádu došlo následně přijetím občanského zákoníku č. 40/1964 Sb.¹⁵ Někdy bývá dovozováno, že zavedením svěřenského fondu došlo k opětovnému vzkříšení institutu svěřenství,

⁸ K tomu srov. AVINI, Avisheh. The Origins of the Modern English Trust Revisited. *Tulane Law Review*, 1996, roč. 70, s. 1147 – 1148 (dále jen „AVINI: . *The Origins of the Modern English Trust ...*“).

⁹ KINCL, Jaromír, URFUS, Valentin, SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 306 (dále jen „KINCL, URFUS, SKŘEJPEK: *Římské právo ...*“).

¹⁰ Císař Augustus byl prvním, kdo umožnil dotčeným osobám vymáhat své nároky spojené s fideikomisy právní cestou. Ochrana těmto osobám poskytovali z počátku konzulové, následně byli jmenováni dva přetoři a v provinciích místodržitelé, kteří dané spory řešili. I v tomto lze tedy shledávat podobu s anglickými trusty. K tomu srov. BEDNAŘÍKOVÁ, Barbora. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 5 – 6 (dále jen „BEDNAŘÍKOVÁ: *Svěřenské fondy ...*“).

¹¹ BEDNAŘÍKOVÁ: *Svěřenské fondy ...*, s. 4 – 5.

¹² BEDNAŘÍKOVÁ: *Svěřenské fondy ...*, s. 16 – 21.

¹³ K tomu srov. např. § 1512 an. OZ.

¹⁴ BEDNAŘÍKOVÁ: *Svěřenské fondy ...*, s. 32.

¹⁵ Blíže srov. BEDNAŘÍKOVÁ: *Svěřenské fondy ...*, s. 23 – 100.

s čímž ovšem nelze zcela souhlasit, neboť fond je obdobou trustu, a ten se v českém právním řádu objevuje poprvé.¹⁶

Ačkoliv měl tedy fideikomis značný vliv, nelze jej označit za přímého předchůdce trustu¹⁷, ale spíše staršího institutu vzešlého z *common law* známého jako *use* (viz níže). Pokud bychom měli hledat římskoprávní nástroj, na nějž trust navázal, byla by to zřejmě fiducie.

1.1.2 Fiducie

Fiducie patřila k nejstarším věcným právům k věci cizí, sloužila jako jedna z forem zajištění a vývojově tak předcházela zástavnímu právu. Fiducii lze vyjádřit jako fiduciární převod vlastnického práva k věci formou mancipace nebo injurecesse, jenž byl dohodnutý s věřitelem a uskutečněný v jeho prospěch.¹⁸ Strukturálně lze tedy tento institut rozdělit na dva prvky, a to věcněprávní, jenž spočívá v převodu majetku a obligační, na jehož základě se osoba, které je majetek svěřován zavazuje jej po splnění určité podmínky vrátit zpět.¹⁹

Tento právní nástroj tedy spočívá v tom, že dlužník (fiduciant) nebo třetí osoba převedla věřiteli (fiduciář) na základě dohody (*pactum fiduciae*) věc do vlastnictví, přičemž součástí této dohody bylo ujednání, že splní-li dlužník svůj dluh, převede věřitel vlastnické právo k věci zpět jejímu původnímu majiteli. Přestože věřitel získal vlastnické právo k převedenému majetku, nebyl tento převod zamýšlen jako trvalý, a proto převedený majetek nemohl po dobu trvání zajištění užívat nebo zcizit, nebylo-li stranami dohodnuto jinak. Dohoda mohla upravovat řadu dalších otázek jako například právo věřitele prodat nemovitost v případě, že dluh nebyl splněn, anebo likvidaci jakéhokoliv přebytku vyplývajícího z takového prodeje.²⁰ Původně nebyla fiducie právně vymahatelná a byla založena pouze na důvěře převodce v čestnost věřitele. Postupně fiduciant získal do rukou nástroj pro ochranu svých práv v podobě žaloby (*actio fiduciarie*), již se mohl domáhat převedení věci zpět do svého vlastnictví a také náhrady škody vzniklé nesplněním této povinnosti ze strany věřitele. Obdobnou žalobu (*actio fiduciarie contraria*) římské právo připouštělo také ve vztahu k fiduciáři, jenž se tak vůči fiduciantovi mohl domáhat náhrady nezbytně vynaložených

¹⁶ BEDNAŘÍKOVÁ: *Svěřenské fondy ...*, IX – XI (úvod).

¹⁷ V literatuře se ovšem objevují i opačné názory, jež považují fideikomis za přímého předchůdce anglického trustu. Viz AVINI: *The Origins of the Modern English Trust ...*, s. 1147 – 1148.

¹⁸ KINCL, URFUS, SKŘEJPEK: *Římské právo ...*, s. 203 - 204.

¹⁹ Srov. GARRIGUES, Joaquín. *Law of Trusts. The American Journal of Comparative Law*, 1953, roč. 2, č. 1, s. 26 (dále jen „GARRIGUES: *Law of Trusts ...*“).

²⁰ MOUSOURAKIS, George. *Fundamentals of Roman Private Law*. Springer Science & Business Media, 2012, s. 177 (dále jen „MOUSOURAKIS: *Fundamentals of Roman Private Law ...*“).

nákladů.²¹ Ochrana fiducianta spočívala také v tom, že mohl poměrně snadno vydržet vlastnické právo k převedené věci nazpět. Vydržecí doba činila jeden rok, přičemž na straně fiducinata nebyla vyžadována dobrá víra.²²

Institut fiducie se postupem času přestal omezovat jen na zajištění, ale rozšířil se obecně na převod majetku za účelem jeho správy a ochrany. Svou podstatou se velmi podobá trustu, jehož základy jsou na fiduciárních vztazích mezi zainteresovanými osobami postaveny.²³ V současné době je fiducie považována za jeden z *trust-like* institutů, tj. věcně-právní alternativu trustu užívanou v kontinentálněprávních jurisdikcích, ostatně živými příklady jsou francouzská *fiducia* či německý *treuhand*.²⁴

1.2 Trusty v období středověku a raného novověku

Jak již bylo uvedeno, trusty se začaly nejvíce rozvíjet na konci středověku, tedy v období, kdy vlastnictví nemovitých věcí představovalo hlavní formu bohatství.²⁵ Vznik a značné rozšíření trustů byly stejně jako v případě výše popsaných římskoprávních institutů vedeny snahou o překonání tehdy uplatňovaného feudálního systému a o obnovení možnosti volně disponovat a rozhodovat o svém majetku, zejména s cílem jeho zachování v rodině. Za kolébku trustů je považována Anglie, avšak vedle nich se již v období středověku začala určitá obdoba tohoto právního nástroje v podobě *Salmannu* objevovat také v kontinentální Evropě.

1.2.1 Anglický trust

Právo trustů se začalo formovat ve 13. století, tedy v době, kdy v Anglii dominovalo feudální zřízení, a to nejprve prostřednictvím institutu známého jako „*use of land*“ (dále jen „*use*“), který byl předchůdcem anglického trustu a navazoval na římskoprávní fideikomis. V této době ve své podstatě neexistovalo absolutní vlastnictví půdy, ale majetkové právo bylo postaveno na značně složitých lenních vztazích, které začínaly u krále a pokračovaly hierarchicky sestupně přes šlechtu až k poddaným. Nájemce (vazal) měl

²¹ MOUSOURAKIS, George. *Fundamentals of Roman Private Law*, s. 177.

²² KINCL, URFUS, SKŘEJPEK: *Římské právo...*, s. 204.

²³ Vztahy uvnitř trustu jsou založeny na podobně vysoké míře důvěry, kterou můžeme popsat jako vztah mezi zmocnitelem a zmocněncem nebo pacientem a lékařem. K tomu srov. TOOLE, Cairn. Fiduciary Law and the Constructive Trust: Perfecting the Fiduciary Undertaking. *Alberta Law Review*, 2012, roč. 49, č. 3, s. 658.

²⁴ LEPAULLE, Pierre. Civil Law Substitutes for Trusts. *The Yale Law Journal*, 1927, roč. 36, č. 8, s. 1138 - 1139.

²⁵ LANGBEIN, John. H. The Contractarian Basis of the Law of Trusts. *The Yale Journal*, 1995, roč. 105, č. s. 632.

k pozemku držební právo (tzv. *seisin*)²⁶, získal určitou záštitu a ochranu před lenním pánem (*seniorem*), od něhož měl půdu v držbě. Na druhou stranu byl nájemce povinen poskytovat pánovi náležitou úctu a různé služby a v rámci hierarchie měl též povinnost podrobit se moci pána u panských soudů. Feudalismus začal postupně upadat, což se projevovalo mimo jiné také oslabením vztahů mezi vazaly a lenními pány.²⁷ K rozvoji *usu* nevedl jen rozklad feudálního systému, ale také potřeba vyhnout se tzv. *feudal incidents*, tedy poplatkům a dalším povinnostem, které vazalové museli poskytovat pánům, potažmo králi.

Poddaní se snažili těmto důsledkům vyhnout, a proto se začaly postupně vytvářet a prosazovat nové právní nástroje jako *entail*, *opus*, *use* a *trust*, jejichž podstata spočívala ve svěřeni správy nad určitým majetkem, se kterým nemohla daná osoba nakládat zcela dle své vůle, třetí osobě, která s majetkem nakládala předem dohodnutým způsobem.²⁸

S institutem *usu* je často spojována myšlenka, která jeho vznik a podstatu dobře vystihuje, jedná se o citaci sira Edwarda Cokea, který uvádí, že existují dva důvody, které daly vzniknout *usu*, a to strach a podvod. Strach v období problémů a občanských válek veden snahou zachovat dědictví před jeho zabavením a podvod veden snahou vyhnout se plnění splatných dluhů, žalobám a konfiskaci majetku.²⁹

Kromě toho se jako okolnost, která vedla ke vzniku výše uvedených právních instrumentů, uvádí omezení, resp. nemožnost, duchovních řádů vlastnit majetek.³⁰ Jednou z příčin těchto restrikcí byla snaha panovníka zabránit církvi získat rozsáhlý majetek. Jako příklad lze uvést františkánské řeholníky, kteří byli vázáni slibem chudoby, a proto osoby, které chtěly řádu darovat majetek, jej převedly na nějakou nestrannou osobu pod podmínkou, že majetek bude použit ve prospěch řádu. Tato nestranná osoba tak měla věcné právo k majetku, zatímco františkáni byli v postavení beneficentů.³¹

Podstata *usu* spočívala v tom, že vlastník půdy (*feoffor*) převedl pozemek na jinou osobu (*feoffee to use*), aby ho držel pro vlastníka samého nebo pro třetí osobu

²⁶ Staroanglický pojem *seisin* konkrétně označoval právo držby k nemovitému majetku s nárokem na vlastnictví nemovité věci.

²⁷ To se projevovalo například tím, že páni častěji místo peněžitého protiplnění po nájemcích vyžadovali služby převážně ve formě služby v armádě. Na druhou stranu získali nájemci dočasně právo pořizovat o půdě *inter vivos* i *mortis causa* bez povinnosti vyžádat si souhlas pánů, kteří tak ztratili kontrolu nad tím, kdo je nájemcem.

²⁸ K tomu blíže srov. MOFFAT, Graham. *Trusts Law: Text and Materials*. Cambridge University Press, 2005, s. 34 – 35 (dále jen „MOFFAT: *Trusts Law* ...“).

²⁹ COKE, Edward. *The Reports of Sir Edward Coke, Knt.* 1. vydání. J. Butterworth and Son, 1825, s. 298 – 299.

³⁰ Omezení ve smyslu zákazu náboženských spolků zcizovat majetek a duchovenstva přijímat dary ve formě nemovitých věcí byl zakotven za vlády krále Edwarda I. v sérii zákonů známých jako „*The Mortmain Acts*“. K tomu srov. AVINI: *The Origins of the Modern English Trust ...*, s. 1143 – 1144.

³¹ K tomu srov. BECKER, Rainer. *A Question of Trust – An Analysis and a Comparative Assessment of the New Quebec Trust*, 1995, Montreal: Institute of Comparative Law. McGill University. Diplomová práce, s. 10 – 11 (dále jen „BECKER: *A Question of Trust* ...“).

(*cestui que use*). Osoba, na kterou byl pozemek převeden, získala k majetku právní titul, ale neměla nad ním kontrolu, ani jí z něj neplynuly užitky, ty náležely *cestui que* (beneficientovi).³²

Vedle *usu* se zároveň vyvíjely i trusty. *Use* byl obecnější a jednodušší (pasivní) formou trustu, kdežto trust byl zvláštní (aktivní) obdobou. Rozdíl mezi *usem* a trustem spočívá v tom, že v případě trustu nedochází k převodu právního titulu k majetku, ale správce se stává pouze dočasným držitelem majetku.³³

Důležité období pro právo trustů představovalo období křížáckých výprav. Vojáci, kteří museli opustit domov, vlastnili půdu a nemohli si dovolit být celé roky mimo zemi a nevykovávat svá práva k půdě. Potřebovali tedy, aby se o jejich majetek někdo staral a obhospodařoval ho po dobu jejich nepřítomnosti. V případě, že se původní vlastník z výprav vrátil, majetek od správce dostal zpět. Vztahy vznikající v rámci trustu byly oproti současné podobě trustových struktur omezeny pouze na dva subjekty – vlastníka a správce.³⁴

Významným milníkem v dalším vývoji bylo uzákonění „*The Statute of Uses*“ (dále jen „*Statut*“) v roce 1535, který prosadil anglický král Jindřich VIII. Primárním cílem Statutu bylo obnovit feudální povinnosti, které byly prostřednictvím *usu* obcházeny, a oživit tak fiskální feudalismus, který měl pomoci zemi vyčerpané válečnými výpravami. Dle Statutu získal právní titul k převedenému majetku nikoli správce, ale přímo *cestui que*. Tato změna vlastně institut *usu* zničila, neboť ve chvíli, kdy *cestui que* zemřel jako vlastník půdy, staly se feudální poplatky splatnými. Statut se též snažil předcházet porizením o půdě v závěti, to bylo ovšem díky „*The Statute of Wills*“ v roce 1540 změněno.³⁵ Statut zrušil pouze generální formu trustů, na speciální trusty se nevztahoval, ty byly i nadále chráněny prostřednictvím úřadu Lorda kancléře a práva ekvity.

Obdobně jako v případě římskoprávních institutů fideikomisu a fiducie, také trusty vznikly jako reakce na příliš omezující *common law*. S ohledem na to, že nešlo o institut tehdejšího obyčejového práva, nemělo v něm ani řádnou oporu, a proto vznikaly problémy s vynucováním určitých plnění ze strany beneficentů či převodců vůči správcům. Protože *use* ani trust nebyly před královskými soudy vynutitelné, bylo třeba najít cestu, jak by se mohly osoby, kterým byla jejich práva upírána, dobrat spravedlnosti. K těmto účelům sloužil úřad Lorda kancléře, ten vyřizoval stížnosti, s nimiž se na krále obraceli jeho

³² FRITZE, Ronald H., ROBISON, William Baxter. *Historical Dictionary of Late Medieval England, 1272-1485*. Greenwood Publishing Group, 2002, s. 554 – 555.

³³ AVINI: *The Origins of the Modern English Trust ...*, s. 1143.

³⁴ ATKINS, Scott. *Equity and Trusts*. Routledge, 2013, s. 27 – 28.

³⁵ K tomu blíže srov. MOFFAT: *Trusts Law ...*, s. 39 – 42.

poddání. Lord kancléř měl pravomoc rozhodovat nikoli v souladu s *common law* ale dle morálních principů a spravedlnosti, a tak napravoval nedostatky obecného práva. Z rozhodovací činnosti lorda kancléře a posléze zřízených kancléřských soudů se vyvinulo právo ekvity, které se vedle obecného práva stalo subsystemem *common law*.³⁶

Na základě práva ekvity byl vedle právního titulu k převedenému majetku, který náležel správci, uznáván též tzv. spravedlivý titul (*equitable title*), jenž náležel beneficiantovi či převodci. Dualita právního a spravedlivého panství nad majetkem v trustu je často spojována s odděleným vlastnictvím.³⁷ Toto rozlišování má též procesní důsledky spočívající v tom, že v řízení před soudy se neřešilo, které ze stran svědčí lepší právo, ale která má lepší právní titul.

Ekvita má tedy pro právo trustů zcela kruciólní význam. Umožňuje chápat vlastnictví i v jiném než absolutním nebo výlučném pojetí a pomáhá prosazovat nároky, které obecné právo nezná. To jsou zásadní odlišnosti od kontinentálního právního systému, které dlouhou dobu bránily zásadnějšímu rozvoji trustů ve zbytku Evropy. I přesto se však *trust-like* koncepty začaly objevovat v některých kontinentálně evropských zemích již v období středověku. Jednou ze zemí, kde se obdoba trustů prosazovala, bylo Německo.

1.2.2 Německý *Salman*

V Německu se již v 5. století v zákoně známém jako *Lex Salica* objevuje institut zvaný *Salman*. *Salmanus* se nazývala třetí strana smluvního vztahu, která souhlasila s tím, že bude s převedeným majetkem nakládat dle přání převodce. *Salmana* mohli například jmenovat rodiče svým dcerám jako ochránce jejich majetkových práv před širokými oprávněními jejich manželů nebo byl využíván osobami, které v tehdejší době nemohly vlastnit městskou půdu, jako prostředník pro nabytí a držbu takového majetku v jejich prospěch.³⁸ *Salmanus* mohl rovněž fungovat jako vlastník nemovitého majetku pouze pro fiskální účely. Užívání institutu *Salmanu* pomáhalo usnadnit budoucí převody majetku, neboť *Salman* v tomto případě mohl fungovat trochu jako garant titulu.³⁹ Nejčastější využití tohoto právního nástroje ovšem spočívalo v tom, že převodce za života převedl na třetí osobu majetek a zavázal ji, aby po jeho smrti určila beneficianta tohoto majetku. Jednalo se tedy o fideuciární vztah, ve kterém *salmanus* držel majetek na účet nebo ve prospěch někoho jiného a zároveň

³⁶ K tomu blíže OLECK, Howard L. Historical Nature of Equity Jurisprudence. *Fordham Law Review*, 1951, roč. 20, č. 1, s. 23 – 44.

³⁷ Srov. GARRIGUES: *Law of Trusts ...*, s. 27.

³⁸ Blíže srov. BECKER: *A Question of Trust ...*, s. 15 – 17.

³⁹ Blíže srov. s. VERBIT, Gilbert Paul. *The Origins of the Trust*. Xlibris Corporation, 2002, s. 103 - 111.

se zavázal naplnit důvěru, která mu byla svěřena převodcem. Stejně jako v předchozích případech nebyl tento závazek v rámci platného práva vynutitelný.

Existuje německá teorie, podle níž má anglický trust svůj původ právě v *Salmannu*. Tato teorie se opírá o historickou migraci německých kmenů do Anglie, která probíhala již od 5. století, avšak vzhledem k tomu, že z této doby neexistuje v podstatě ani jeden záznam o žádných prvcích salického práva, lze tvrdit, že se *Salmann* na Britské ostrovy dostal až v 11. století při normanské invazi. Tato teorie o *Salmannu* jako předchůdci *usu* či trustu bývá ovšem často kritizována, neboť neexistuje dostatek důkazů o tom, že by byl v Anglii skutečně užíván.⁴⁰ Mezi *Salmannem* a trustem existují určité paralely, které ovšem nejsou výsledkem společných kořenů, ale spíše výsledkem podobných sociálních potřeb a obdobných problémů v Anglii a na německém území. Byť tedy není u *Salmannu* shledávána spojitost s trustem, přesto je považován za předchůdce jeho německé alternativy - *treuhandu*.

Německý *treuhand* má charakter právního vztahu mezi vlastníkem či zakladatelem (*Treugeber*) a správcem (*Treuhänder*), který vzniká na základě smlouvy, jejímž účelem a předmětem je činnost pro jiného. Tato činnost zpravidla spočívá ve správě práv, která na *Treuhändera* převedl *Treugeber*.⁴¹ „*Treuhänder pak navenek vystupuje svým jménem jako vlastník daného práva či majetku, dané právo, resp. práva s předmětným majetkem spojená, však vykonává jen a pouze v rámci příkazů Treugebera, který nikdy navenek nevystupuje svým jménem a příkazy Treuhänderovi udílí v rámci jejich vnitřního vztahu.*“⁴²

Správce převodem získává absolutní vlastnické právo k majetku, a tedy neomezené právo na podíl na majetku, a proto zakladateli a případnému beneficiantovi náleží k prosazení řádné správy vůči správci jen práva *in personam*. Rozdíl mezi *treuhandem* a trustem spočívá v jejich rozdílném charakteru – zatímco trust má věcně-právní podstatu, *treuhand* má smluvní charakter.⁴³ Závazky plynoucí z *treuhandu* jsou vynutitelné pouze mezi zakladatelem a správcem, avšak nikoli ve vztahu ke třetím osobám, vůči nimž vystupuje správce jako absolutní vlastník. Na rozdíl od trustu tedy *treuhand* nemá účinky *in rem*. Beneficiantovi, případně zakladateli trustu náleží nárok (*equitable interest*), jenž má povahu věcného práva, a proto může nárokovat majetek z trustu, který získal osobní věřitel správce či jiná třetí osoba,

⁴⁰ K tomu srov. AVINI: *The Origins of the Modern English Trust ...*, s. 1149 – 1151.

⁴¹ BĚLOHLÁVEK, Alexandr J. Co je to „Treuhänder“?. *Právní rádce*, 1993, roč. 2. s. 20.

⁴² Tamtéž, s. 20.

⁴³ VAN RHEE, C. H. Trusts, Trust-like Concepts and Ius Commune. *European Review of Private Law*, 2000, roč. 8, č. 3, s. 461.

nebyla-li při právním jednání v dobré víře.⁴⁴ Tyto závěry ovšem, s ohledem na postavení správce vůči třetím osobám, nelze vztáhnout na *treuhand*, a proto veškerá právní jednání týkající se majetku v *treuhandu*, budou platná a účinná, i pokud správce jednal nepoctivě či v rozporu se závazky plynoucími ze smlouvy.^{45 46}

Středověk byl pro formování trustů zcela vrcholným obdobím, poté už k tak zásadním změnám kromě dalšího rozvoje tohoto institutu co do jeho využitelnosti nedocházelo. V tomto kontextu ovšem nelze mluvit o stagnaci konceptu trustu, ba naopak dochází k jeho pronikání do zbytku světa.

1.3 Trusty v kontextu mezinárodního a evropského práva

Trusty byly řadu let výhradním institutem zemí *common law*, postupem času se však začaly stále více rozšiřovat i do zemí s civilními jurisdikcemi (jako příklad lze uvést Francii, Lichtenštejnsko, Rakousko, Německo) a se smíšenými jurisdikcemi (příkladem budiž Québec, Škotsko, Louisiana). Důvodem tohoto rozvoje byla zejména široká využitelnost a flexibilita trustů, která umožňovala jejich uplatnění nejen v oblasti dědického, ale také obchodního či insolvenčního práva. S ohledem na odlišnosti právních systémů nedochází k úplné recepci trustů, ale spíše jsou vytvářeny jeho alternativy, proto v této souvislosti hovoříme o tzv. *trust-like* konceptech, které se od sebe více či méně liší v návaznosti na právní kulturu dané země.

Ve druhé polovině 20. století začala obliba trustů v Evropě stoupat, avšak chyběl zde jednotný koncept, který by fungování trustů v civilních jurisdikcích upravoval. To samozřejmě v kontextu mezinárodního práva a také práva Evropské Unie vedlo k řadě problémů, a proto sílily tendence vytvořit jednotnou evropskou teorii trustového práva, jejímž hlavním cílem bylo upravit koncept trustu v relaci nezávislého odděleného majetku pro potřeby států kontinentální Evropy. Vyústěním těchto snah bylo vypracování návrhu Haagské úmluvy o právu uplatnitelném na trusty a jejich uznávání (*Convention on the Law*

⁴⁴ GRUNDMANN, Stefan. Trust and Treuhand at the End of the 20th Century. Key Problems and Shift of Interests. *American Law Journal of Comparative Law*, 1999, roč. 47, s. 404 (dále jen GRUNDMANN: „*Trust and Treuhand ...*“).

⁴⁵ OECD (2011). *Global Forum on Transparency and Exchange of Information for Tax Purposes Peer Reviews: Germany 2011: Combined: Phase 1 + Phase 2* [online]. OECD Publishing. [cit. 24. února 2015], s. 40. Dostupné na <http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/taxation/global-forum-on-transparency-and-exchange-of-information-for-tax-purposes-peer-reviews-germany-2011_9789264110489-en>.

⁴⁶ Grundmann danou problematiku shrnuje následovně: „*Anglo-American law, on the one hand, treats the third party relationship as if specific property or some other restricted right in rem were involved. The German Treuhand, on the other hand, bestows protection on third party relationships only if specific legislative policies can be found in one field or the other.*“ GRUNDMANN: „*Trust and Treuhand ...*“, s. 410.

*Applicable to Trusts and on their Recognition*⁴⁷, dále jen „Haagská úmluva“) na 15. sjezdu Haagské konference o mezinárodním právu soukromém dne 20. října 1984.⁴⁸ Tato úmluva byla uzavřena dne 1. července 1985 a účinnosti nabyla dne 1. ledna 1992.

Haagská úmluva vytvořila základní definici a vytyčila charakteristické znaky trustů. Trust považuje za právní vztah vytvořený *inter vivos* nebo *mortis causa* osobou zakladatele, a to svěřením majetku pod kontrolu správce ve prospěch beneficianta nebo pro vymezený účel. Mezi základní charakteristiky trustu pak počítá separaci majetku v trustu od majetku správce, spojení titulu k majetku s osobou správce a výkon práv a povinností správce v souladu s podmínkami trustu a zvláštními povinnostmi uloženými zákonem.

Haagská úmluva nemá snahu zavádět trust do národních právních řádů signatářských států, ale zakotvuje pouze obecná pravidla mezinárodního práva soukromého o právu rozhodném pro trusty a důsledky uznání trustů založených podle cizího práva. Prakticky to tedy znamená, že obecné soudy signatářských států jsou povinny uznat trust založený podle cizího práva, namísto toho, aby *trust-like* koncepty přirovnávaly k vlastním vnitrostátním právním institutům, zejména pak ke smlouvám nebo právnickým osobám.⁴⁹

Přestože tato mezinárodní úmluva měla zajistit uznávání trustů a *trust-like* institutů i v zemích, které tyto nástroje ve svých právních řádech neupravovaly, nebylo zamýšleného cíle zcela dosaženo, neboť smlouva nebyla ratifikována všemi státy⁵⁰, doposud ji přijalo pouze 15 států.⁵¹ Ačkoli nedošlo k takové integraci na úrovni mezinárodního práva, jak se původně předpokládalo, měla Haagská úmluva značný vliv na formování trustů nejen v Evropě.⁵²

Na Haagskou úmluvu navázala v roce 1996 mezinárodní pracovní skupina pod vedením profesora Davida Haytona, která v roce 1999 vypracovala Principy evropského trustu. Jednalo se o osm článků doprovázených obecným komentářem, které měly spolu s implementací

⁴⁷ Dostupné na <http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.text&cid=59> .

⁴⁸ HARRIS, Jonathan. *The Hague Trusts Convention: Scope, Application and Preliminary Issues*. Bloomsbury Publishing, 2002, s. 86.

⁴⁹ K tomu srov. ČELADNÍK, Filip. *Svěřenský fond jako výsledek českého pokusu o právní transplantaci trustu: zklamání jako dítě očekávání? Vybraná zákonná ustanovení z pohledu zahraničního právníka* [online]. epravo.cz, 3. února 2014 [cit. 18. listopadu 2014]. Dostupné na <<http://www.epravo.cz/top/clanky/sverensky-fond-jako-vysledek-ceskeho-pokusu-o-pravni-transplantaci-trustu-zklamani-jako-dite-ocekavani-vybrana-zakonna-ustanoveni-z-pohledu-zahranicniho-pravnika-93493.html>> .

⁵⁰ Je třeba zmínit, že Česká republika Haagskou úmluvu doposud neratifikovala, nicméně v rámci úpravy kolizní problematiky svěřenských fondů a obdobných zařízení v ust. § 73 zákona č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, zákonodárce z úpravy obsažené v Haagské úmluvy vycházel.

⁵¹ *Convention of 1 July 1985 on the Law Applicable to Trusts and on their Recognition: Status table* [online]. hcch.net, 2010 [cit. 17. listopadu 2014]. Dostupné na <http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.status&cid=59> .

⁵² K tomu blíže srov. DYER, Adair. *International Recognition and Adaptation of Trusts: The Influence of the Hague Convention*. *Vanderbilt Journal of Transnational Law*, 1999, roč. 32, s. 1013 – 1017.

Haagské úmluvy vést ke zvýšení flexibility v evropských kontinentálně-právních jurisdikcích a k maximalizaci možností pro vytváření a uchování majetku. Přestože tyto principy měly podobu pouhých doporučení výzkumné skupiny, měly významný dopad na proces vytvoření a sjednocení evropského práva trustů. Evropský koncept trustu je zde definován podrobněji než v Haagské úmluvě. Dle článku 1 se jedná o oddělený fond, jehož vlastníkem je správce, avšak tento fond není součástí soukromého majetku správce, což vede k jeho nenapadnutelnosti ze strany věřitelů, manžela nebo dědiců. Z tohoto vymezení je patrný posun oproti klasickému pojetí angloamerického trustu.⁵³

V roce 2003 Evropská komise v rámci Akčního plánu zakotvila vytvoření Společného referenčního rámce, který měl ucelit oblast smluvního práva v rámci unijního prostoru. Na tomto úkolu začaly v roce 2004 pracovat dvě výzkumné skupiny, které předložily Návrh společného referenčního rámce Evropského soukromého práva (*Draft Common Frame of Reference*, dále jen „DCFR“), jenž nejprve obsahoval pouze úpravu závazkového práva a následně byl v roce 2009 doplněn o knihu X. týkající se trustů.⁵⁴

DCFR mezi důvody zavedení pravidel týkajících se trustů uvádí zvýšení svobody při nakládání s majetkem a otevření možnosti uspořádat majetek určený pro zvláštní účely flexibilním způsobem, který je již velmi dlouhou dobu hojně používán a vysoce ceněn v některých právních systémech a postupně se šíří i do těch ostatních.⁵⁵ Tvůrci úpravy trustů v DCFR se snažili neinklinovat jen k jedné právní tradici, přesto však v převážné části vychází z angloamerického, zejména pak z anglického, pojetí trustu, které se snaží modifikovat⁵⁶ a přizpůsobovat potřebám kontinentálně-evropského právního prostředí.⁵⁷

Stejně jako Haagská úmluva definuje DCFR trust jako právní vztah. V rámci tohoto vztahu vzniká správci povinnost majetek spravovat a nakládat s ním dle podmínek upravujících trust ve prospěch beneficianta nebo pro veřejně prospěšný účel.⁵⁸ Poměrně zajímavá je úprava vzniku trustu, neboť DCFR umožňuje jeho konstituci nejen převodem majetku, ale taktéž za určitých podmínek vlastním prohlášením zakladatele, tj. bez takového

⁵³ WANATABE, Hiroyuki. „Trusts without Equity“ and Prospects for the Introduction of Trusts into European Civil Law Systems. *The Quarterly Review of Corporation Law and Society*, 2010, roč. 26, s. 190 – 191. Dostupné na <<http://www.win-cls.sakura.ne.jp/pdf/23/20.pdf>>.

⁵⁴ K tomu srov. BRAUN, Alexandra. Trusts in the Draft Common Frame of Reference: The „best solution“ for Europe? *Cambridge Law Journal*, 2011, s. 327 – 328 (dále jen „BRAUN: *Trusts in Draft ...*“).

⁵⁵ VON BAR, Christian, CLIVE, Eric, SCHULTE-NÖLKE, Hans. *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR)*. Outline Edition, 2009, s. 70.

⁵⁶ Odlišnosti spočívají v použité terminologii, absenci zákazu perpetuálních trustů, úpravě odpovědnosti osob zúčastněných na trustu, otázkách týkajících se rozsahu pravomocí zakladatele zasahovat do správy trustu atd.

⁵⁷ Blíže srov. BRAUN: *Trusts in the Draft ...*, s. 334 – 337.

⁵⁸ Článek X – 1:201 DCFR.

převodu.⁵⁹ Přestože se DCFR snaží navázat jak na Haagskou úmluvu, tak na Principy evropského trustu existují určité rozdíly a mezery.⁶⁰

Výzkumná skupina pro Evropské soukromé právo se proto snažila vytvořit co nejvíce univerzální právo trustů, které by vyhovovalo jak jurisdikcím států, které trustové struktury již obsahují, tak těm, které je doposud neznají a nepoužívají. To je samozřejmě velmi problematické, a to i s ohledem na různou podobu, kterou trusty mohou mít. Volba vhodné formy trustových nástrojů může pomoci státům ve smíšených a civilních jurisdikcích překonat rozdíly oproti angloamerickému pojetí, které se mohou na první pohled zdát problematické.

⁵⁹ K tomu srov. článek X – 2:101 a X – 2:102 DCFR.

⁶⁰ Příkladem může být úprava týkající se vlastnictví majetku v trustu. Přestože Haagská úmluva svěřuje titul k majetku v trustu správci trustu (čl. 2) a Principy evropského trustu výslovně uvádí správce jako vlastníka tohoto majetku (čl. 1), DCFR se řešení této otázky zcela vyhýbá.

2 Problematické aspekty zavedení trustů do civilních a smíšených jurisdikcí

Pronikání trustů do smíšených a civilních jurisdikcí s sebou přináší řadu problémů, neboť postrádají zcela zásadní znaky *common law* systému, na kterých jsou založeny i trusty. Zásadním problémem, s nímž se jurisdikce přejímající angloamerický koncept trustu musí vypořádat, je zejména odlišné chápání některých právních institutů, v daném případě obzvláště vlastnického práva. V tomto směru vychází nejen civilní, ale i smíšené jurisdikce z kontinentálně právního pojetí, které oddělené vlastnictví ve smyslu rozlišování mezi právním a spravedlivým (beneficiálním) vlastnictvím nezná, neboť vychází z tradičního římskoprávního přístupu k vlastnictví jako k autonomnímu a nedělitelnému právu. Z tohoto pohledu se trusty jeví především pro kontinentální právní úpravu jako neuchopitelné, a proto se lze v teoretické rovině setkat i s úvahami o tom, zda vůbec mají trustové struktury v ostatních právních systémech místo.⁶¹

Mezi hlavní odlišnosti, které jsou nejčastěji uváděny jako těžko překonatelné, patří zejména princip *numerus clausus* věcných práv, princip publicity a princip neomezených vlastnických práv k věci.⁶²

Princip uzavřeného výčtu, zahrnující rovněž zásadu specifikace, *common law* nezná, a dává tak možnost vzniku v podstatě nekonečnému množství variací trustů. Pojetí věcných práv je mnohem flexibilnější a do jisté míry se blíží smluvní volnosti závazkového práva. V kontinentálním právu na druhou stranu nelze vytvářet nové věcně-právní formy, které zákon nezná. Tento problém některé evropské státy vyřešily tím, že zavedly omezený koncept trustů, popř. se rozhodly právní úpravu trustů v zákoně nezakotvit s poukazem na povinnost uznávání trustů na základě Haagské úmluvy.⁶³

Zcela zásadním problémem se jeví princip publicity, se kterým je v rozporu vznik skrytých trustů a trustů vznikajících na základě ústního ujednání. Absence publicity trustových struktur znemožňuje sledovat majetek v trustech, čímž dochází ke snížení ochrany práv věřitelů i beneficentů. Z pohledu kontinentálního práva je nepřijatelná zejména situace,

⁶¹ K tomu např. BOLGÁR, Vera. Why No Trusts in the Civil Law? *The American Journal of Comparative Law*, 1953, roč. 2, č. 2, s. 204-219.

⁶² Srov. např. HURNI, Christoph, WIEGAND, Wolfgang. National Report for Switzerland. In KORTMANN, Sebastianus, HAYTON, David, FABER, Dennis, REID, Kenneth, BIEMANS, Jan (eds). *Towards an EU Directive on Protected Funds*. Kluwer, 2009, s. 312 – 313. BANAKAS, Stathis. Understanding Trust: A Comparative View of Property Rights in Europe. *Revista Para El Analisis Del Diritcho*, 2006, roč. 323, č. 1, s. 4 – 5 (dále jen „BANAKAS: *Understanding Trust ...*“). RICHTER, Tomáš. Mezi smlouvou, vlastnictvím a korporací: Právní úprava trustu v návrhu nového občanského zákoníku. In ŠTENGLOVÁ, Jitka (ed). *Pocta Miloši Tomsovi k 80. narozeninám*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006, s. 351 – 352 (dále jen „RICHTER: *Mezi smlouvou ...*“).

⁶³ K tomu srov. BANAKAS: *Understanding Trust ...*, s. 5 – 6.

kdy má bývalý vlastník možnost zachovat si určitá práva k majetku a zároveň je kryt vysokou mírou anonymity. Princip publicity má zcela zásadní význam, neboť vytváří domněnku vlastnického práva k majetku, která může být třetí osobou jen velmi těžko vyvrácena.⁶⁴ Znalost vlastnických vazeb k majetku je nezbytná pro osoby vstupující do kontraktačního procesu, které vyžadují informace týkající se trustu a osob s ním spojených, aby mohly posoudit a zvážit veškerá rizika, která mohou v souvislosti s plánovaným právním jednáním vyvstat.⁶⁵ Obavy z neprůhlednosti trustových nástrojů vedou státy k tomu, že zavádí evidenční povinnost *trust-like* institutů. Mezi státy, které evidenční povinnost zavedly, se v poslední době zařadil například Québec, který povinnost zápisu do veřejného rejstříku vztahuje pouze na trusty vyvíjející obchodní aktivity.⁶⁶ Dále lze uvést Jihoafrickou republiku, která klade povinnost registrace na trusty zřizované *inter vivos*, přičemž registrace trustu je podmínkou pro vydání zmocňujícího dopisu správci trustu, bez něhož správce nemůže vůbec vykonávat svou funkci.^{67 68}

Poslední velkou překážkou akceptace trustů v civilních a smíšených jurisdikcích je zásada neomezeného vlastnického práva, dle níž je nemyslitelné, aby vlastnické právo k jedné věci náleželo ve stejný okamžik paralelně více než jedné osobě. Správce klasického anglického trustu je sice právním vlastníkem majetku, ale jeho funkce spočívá spíše v poskytování ochrany zájmům jiných osob či naplňování veřejného zájmu vymezeného zakladatelem. V tomto směru se jeho role do značné míry blíží funkci opatrovníka či kurátora. Další omezení vlastnického práva představují vcelku rozsáhlé pravomoci soudu. Ten může do právních poměrů v trustu zasáhnout tím způsobem, že správce (právního vlastníka) odvolá z jeho funkce, přikáže mu jednat určitým způsobem nebo mu naopak určité jednání zakáže. K omezení vlastnického práva dochází rovněž, co se týče časového trvání trustu, neboť zakázány jsou perpetuální trusty. Maximální doba trvání trustu se pohybuje kolem 100 let. Dalším dokladem toho, že pravomoci vlastníka majetku v trustu nejsou absolutní, je existence pravidla umožňujícího beneficiantovi, který je zletilý, trust zrušit a veškerý

⁶⁴ K tomu srov. BANAKAS: *Understanding Trust ...*, s. 6 – 7.

⁶⁵ RICHTER: *Mezi smlouvou ...*, s. 363.

⁶⁶ K tomu blíže srov. str. 39 této práce.

⁶⁷ Blíže srov. DEPARTMENT OF JUSTICE AND CONSTITUTIONAL DEVELOPMENT. *Master of the High Court: Trusts* [online]. Justice.gov.za, [cit. 28. února 2015]. Dostupné na <<http://www.justice.gov.za/master/trust.html>>.

⁶⁸ Stejně tendence se objevily i v EU, která se v rámci boje proti praní špinavých peněz snaží od začátku roku 2014 prosadit zavedení veřejně přístupných registrů trustů, z nichž by bylo možné zjistit, kdo je jejich vlastníkem, příp. beneficiantem. Proti zavedení tohoto pravidla se však ostře vyhraňuje Velká Británie a označuje takový krok za naprosté nepochopení užívání trustů. Blíže srov. *Battle Over Exempting Trusts From Public Registry Continues Between EU and UK* [online]. The STEP Blog, 2. prosince 2014 [cit. 13. prosince 2014]. Dostupné na <<http://blog.step.org/2014/12/02/battle-over-exempting-trusts-from-public-registry-continues-between-eu-and-uk/>>.

majetek nechat převést na svou osobu.⁶⁹ Takto omezené vlastnické právo vybočuje z pojetí majetkových práv v civilněprávních jurisdikcích.

Poslední ze jmenovaných bariér se státy akceptující *trust-like* instituty snaží překonat pomocí modifikace vlastnických vztahů. Nejčastějším řešením bývá přiznání vlastnických práv k trustu osobě správce, jenž je tak považován za absolutního a jediného vlastníka, vůči němuž mohou beneficianti uplatňovat nárok na plnění, který má zpravidla charakter osobní nikoli věcněprávní. Další možností úpravy vlastnických vztahů je uznání beneficenta jako vlastníka. V takovém případě beneficiant získává též silnější kontrolní pravomoc, což logicky vede k určité restrikci kompetencí správce. Poměrně specifický model potom představují trusty, v nichž si vlastnické právo k majetku zachovává i nadále zakladatel. Takový přístup je značně problematický a vyskytuje se zcela minimálně, příkladem může být čínská právní úprava trustu. S poměrně odvážnou myšlenkou úpravy vlastnických vztahů k trustu přišel ve 20. letech minulého století francouzský právní teoretik Pierre Lepaulle, který vytvořil koncept autonomního jmění (*patrimoine d'affectation, patrimony by appropriation*), tj. odděleného nezávislého vlastnictví vyčleněného majetku. Vlastnická práva k trustům založeným na Lepaullově teorii nenáleží ani zakladateli, ani správci avšak ani beneficentovi a zároveň takové trusty nejsou považovány za samostatné právní entity. Výše nastíněný koncept měl více odpůrců než stoupců, a proto se příliš neprosadil. Jednou z mála zemí, kde se s tímto pojetím můžeme setkat je Québec, a potažmo také Česká republika, která úpravu svěrenského fondu přebírá právě od něj. V neposlední řadě je třeba zmínit přístup, dle kterého je trust považován za právnickou osobu, tedy samostatný právní subjekt, který k majetku vyčleněnému zakladatelem sám vykonává vlastnická práva.⁷⁰

V návaznosti na výklad o úpravě trustů z pohledu mezinárodního práva je třeba dodat, že byť Haagská úmluva obsahuje definici trustu, zabývá se v ní zejména uspořádáním kontrolních pravomocí, avšak vlastnickým otázkám tolik pozornosti nevěnuje.⁷¹ Dle čl. 6 Haagské úmluvy má zakladatel možnost volby rozhodného práva pro trust, kterým se následně řídí otázky týkající se jeho platnosti, účinnosti, vzniku, správy a vyplývajících práv a povinností. Vcelku vágní definice a právo volby rozhodného práva vede k tomu, že vlastnické právo k trustu může v podstatě náležet kterékoli z osob zúčastněných na trustu.⁷² Úprava vlastnických vztahů k trustu touto cestou se projevila v právních řádech některých

⁶⁹ K tomu srov. BANAKAS: *Understanding Trust ...*, s. 7 – 8.

⁷⁰ Blíže srov. CLARRY: *Fiduciary ownership ...*, s. 909 - 918.

⁷¹ Haagská úmluva se otázkou vazeb k majetku zabývá v čl. 2, kde uvádí následující: „*title to the trust assets stands in the name of the trustee or in the name of another person on behalf of the trustee*“.

⁷² Srov. Tamtéž, s. 918 – 920.

evropských států, které uzákonily zvláštní formu domácích trustů, v nichž má zakladatel možnost upravit vlastnickou strukturu trustu prostřednictvím volby rozhodného práva.⁷³

Zakotvení trustových nástrojů v civilních a smíšených jurisdikcích může představovat problém nejen z pohledu řešení otázky vlastnických vztahů, ale také z pohledu systematického uspořádání a určení povahy trustu. Lze tvrdit, že v angloamerickém právním systému tvoří koncept trustu samostatnou kategorii, kterou nelze zcela jasně podřadit ani pod právo obligační, ani pod právo věcné a ani jej nelze považovat za právnickou osobu. Byť trust představuje jakýsi hybrid mezi věcí, závazkem a osobou, převažuje přístup k trustu jako k součásti práva majetkového.

Civilní a smíšené jurisdikce koncepci trustu jako samostatné kategorie neznají, snaží se spíše trust-like instrumenty co nejvíce přiblížit institutům, které již státy ve svých právních řádech obsahují a umí s nimi pracovat. Vystává pro ně tedy otázka, jakou formu pro daný právní nástroj zvolit – zda formu závazku, resp. speciálního druhu kontraktu, věci, právnické osoby či například jednatelství.

Při řešení těchto úvah by státy implementující trust měly mít na zřeteli, že ačkoli trusty obsahují řadu prvků závazkového práva, jež se projevují zejména v tom smyslu, že ke vzniku trustu je vyžadován souhlas správce, který se zavazuje spravovat majetek dle stanovených podmínek, jsou s trusty spojovány rovněž rozsáhlé věcně-právní účinky. Ty se projevují obzvláště ve vztahu k právům věřitelů (*insolvency effect*), neboť trusty zajišťují beneficentům prioritní postavení před věřiteli, což je považováno za jednu z hlavních odlišností oproti klasickým smlouvám.⁷⁴

⁷³ Italský právní teoretik Maurizio Lupoi vytvořil koncept známý jako *trust interno* (domácí trust). Jedná se o ryze domácí trust, ve kterém figurují jak italský zakladatel, správce tak i beneficent a zároveň majetek v trustu je italský. Jediným cizím prvkem je tedy odkaz na zahraniční právní úpravu jako na právo rozhodné. Italský právní řád tedy umožňuje italským občanům zřídit trust „sídlicí“ v Itálii avšak řídicí se cizím právním řádem, v jehož volbě není zakladatel nijak omezen a může tak zásadně ovlivnit, kdo bude vykonávat kontrolní pravomoci nad trustem. Srov. CLARRY: *Fiduciary ownership ...*, s. 918.

⁷⁴ GRETTON, George L. Trusts Without Equity. *International and Comparative Law Quarterly*, 2000, roč. 49, č. 3, s. 601 – 603.

3 Svěřenský fond jako právnická osoba

Z možných přístupů k pojetí trustových nástrojů se český zákonodárce při transplantaci svěřenského fondu vydal velmi specifickou cestou quebecké právní úpravy, která konstruuje trust jako autonomní jmění. V současné době se prosazuje názor, podle něhož je svěřenský fond svébytný právní a majetkový institut, který není ani osobou ani věcí, ale pouhým označením zvláštní struktury práv k vyčleněnému majetku a práv týkajících se jeho správy.⁷⁵ Lze však sledovat určité náznaky, které by mohly vést k výkladu, že svěřenský fond lze považovat za právnickou osobu. Nejednalo by se o jediný případ, kdy byl určité entitě původně bez způsobilosti k právům a povinnostem, přiznán status právnické osoby.

Jedním z těchto diskutabilních případů je otázka právní osobnosti osobních společností (*partnership*). Řada států tyto společnosti dlouhou dobu považovala a některé státy ještě považují⁷⁶ nikoli za právnické osoby, ale za vztah nebo status mezi dvěma a více osobami, které spojí své schopnosti nebo majetek, aby společně vyvíjely činnost za účelem dosažení zisku, přičemž pro určité účely jako vedení účtu společnosti nebo správa majetku jsou prostřednictvím právní fikce považovány za kvazi právnické osoby.⁷⁷

Dalším problematickým institutem, jehož způsobilost být nositelem práv a povinností byla v minulosti řešena, je ležící pozůstalost (*hereditas iacens*).⁷⁸ Komentářová literatura k OZO, který tento institut upravoval v § 547, ležící pozůstalost personifikovala a viděla v ní právnickou osobu, neboť jí náležela určitá práva, mohla žalovat a být žalována, byla-li zastoupena přihlášeným dědicem, případně opatrovníkem.⁷⁹ Pohled na *hereditas iacens* jako na subjektivizované jmění nebyl už v období první republiky zcela jednotný, úplný obrat

⁷⁵ Srov. např. PIHERA, Vlastimil. In SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976 – 1474). Komentář*. 1. vydání, Praha : C. H. Beck, 2013, s. 1192 (§ 1448). Dále jen „PIHERA: *Občanský zákoník III., ...*“. Obdobně rovněž KOCÍ, Miloš. In ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník : komentář. Svazek III, (§ 976 až 1474)*. Praha : Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 1193, 1197 -1198 (§ 1448). PIKAL, Daniel. *Svěřenský fond a velká očekávání?* [online]. epravo.cz, 16. dubna 2014 [cit. 20. 2. 2015]. Dostupné na <<http://www.epravo.cz/top/clanky/sverensky-fond-a-velka-ocekavani-94144.html>>. RECHBERGER, Thomas. *Svěřenský fond – nová forma správy cizího majetku* [online]. moderniobec.cz, 10. listopadu 2014 [cit. 20. 2. 2015]. Dostupné na <<http://moderniobec.cz/sverensky-fond-nova-forma-spravy-ciziho-majetku/>>.

⁷⁶ V USA soudy v souvislosti s přiznáním právní osobnosti řešily zejména otázku, zda lze těmto entitám přiznat aktivní a pasivní žalobní legitimaci, přičemž např. Kalifornie, New Jersey či Utah fikci právnické osoby přijaly, zatímco Missouri či Ohio zaujaly v této věci negativní postoj. Srov. JENSEN, A. Ladru. *Is a Partnership Under the Uniform Partnership Act an Aggregate or an Entity?* *Vanderbilt Law Review*, 1963, roč. 16, s. 382 - 387 (dále jen „JENSEN: *Is a Partnership ...*“). Obdobné rozdíly lze najít rovněž na Britských ostrovech, kde podle anglického práva osobní společnost není subjektem práva, zatímco ve Skotsku je právnickou osobou. Srov. MORSE, Geoffrey. *Partnership Law*. Oxford University Press, 2010, s. 4 – 10.

⁷⁷ JENSEN: *Is a Partnership ...*, s. 385.

⁷⁸ Blíže srov. DUFF, Patrick William. *Personality in Roman Private Law*. The University Press, 1938, s. 162 – 167.

⁷⁹ Blíže srov. ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír a kol. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a Podkarpatské Rusi. Díl druhý*. Praha: V. Linhart, 1935 (§ 547). In CODEXIS [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 21. 2. 2015].

ve vnímání tohoto institutu však přišel až s účinností nových soukromoprávních předpisů, které OZO nahradily, neboť ani občanský zákoník z roku 1950 ani ten z roku 1964, právní úpravu *hereditas iacens* z OZO nepřevzaly. Nejvyšší soud ČR ve své judikatuře následně dovodil, že ležící pozůstalost nemá podle platných občanskoprávních norem způsobilost mít práva a povinnosti.⁸⁰

Nelze tedy vyloučit, že stejný posun chápání statusu nastane i v případě svěřenského fondu. Pro zodpovězení otázky, zda je tato změna právního pojetí ve vztahu k fondu možná, je třeba zkoumat, jak právnické osoby pojímá občanský zákoník, jaké znaky jsou mezi oběma instituty shodné a v čem se naopak liší, a rovněž je důležité vymezit důsledky, které by pojetí svěřenského fondu jako právnické osoby mohlo mít.

3.1 Pojetí právnických osob v občanském zákoníku

Právnické osoby představují právní konstrukci, vykazující v rámci právních vztahů tendence k samostatnosti, kterou u ostatních prvků právních vztahů nelze nalézt. Na rozdíl od fyzických osob jsou právnické osoby vázány na proces svého vzniku, který se uskutečňuje právní cestou.⁸¹

Občanský zákoník upravuje právnické osoby v § 20 odst. 1, který stanoví, že právnická osoba je organizovaný útvar, o kterém zákon stanoví, že má právní osobnost, nebo jehož právní osobnost zákon uzná. Právnická osoba může bez zřetele na předmět své činnosti mít práva a povinnosti, které se slučují s její právní povahou.

Podle důvodové zprávy navazuje pojetí právnických osob na předchozí právní tradici, která stojí na teorii fikce. Teorie fikce, jejímiž hlavními představiteli byli Friedrich von Savigny, Georg Puchta, Bernard Windscheid či Christoph Christian von Dabelow, vychází z přirozenoprávních postulátů a tvrdí, že přirozeným subjektem práva je pouze fyzická osoba, které právní osobnost náleží již ze samotné podstaty její fyzické existence, vedle ní ovšem uznává také osobu právnickou, jakožto uměle vytvořenou právní konstrukci přijatou na základě fikce přenesení právní osobnosti z fyzických osob na tuto osobu, které způsobilost být nositelem práv a povinností propůjčuje v zákonem stanovených případech stát.⁸²

⁸⁰ Blíže viz Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 3. 2002, sp. zn.: 30 Cdo 1093/2001.

⁸¹ Blíže srov. HURDÍK, Jan. *Právnické osoby a jejich typologie*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 6 (dále jen „HURDÍK: *Právnické osoby a jejich typologie* ...“)

⁸² K tomu srov. FRINTA, Ondřej. *Právnické osoby*. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2008, s. 59 – 63 (dále jen „FRINTA: *Právnické osoby* ...“).

Vzhledem k výše uvedenému vymezení právnické osoby je třeba souhlasit s názorem, že teorii fikce nelze převzít bez výhrad, ale projevují se zde i prvky jiných právních teorií⁸³, zejména pak jisté modifikace teorie reality.⁸⁴ Zastánci teorie reality, mezi něž patří Georg Beseler či Otto F. von Gierke, akceptují právnickou osobu, stejně jako osobu fyzickou, jakožto realitu s tím rozdílem, že fyzická osoba je představována jednotlivcem zatímco osoba právnická je složením osob. Podle této teorie stát prostřednictvím zákona právnické osoby nevytváří, ale pouze je reguluje.⁸⁵

Vznik většiny právnických osob je vybudován na základě zásady legality, která akcentuje zejména princip publicity.⁸⁶ Právnická osoba tedy vzniká registrací, na níž jí při splnění zákonem stanovených podmínek vzniká právní nárok.⁸⁷ Občanský zákoník však v § 20 odst. 1 otevírá cestu taktéž pro právnické osoby, které zákon za právnické osoby výslovně neprohlašuje a nekonstituuje, a to za předpokladu, že právní osobnost organizovaného útvaru zákon uzná. Pro uznání určité entity jako subjektu práva tedy postačí, bude-li ze zákona právní osobnost takového útvaru jinak bez pochybností zřejmá.⁸⁸ V této právní konstrukci lze do jisté míry spatřovat projev principu spontánnosti⁸⁹, který se již dříve projevoval v české judikatuře, kdy Nejvyšší soud ČR přiznal postavení právnické osoby entitám, u nichž tak zákonodárce výslovně nestanovil.⁹⁰

Právní osobnost nelze přiznat bez dalšího, ale určitý subjekt musí splňovat pojmové znaky právnické osoby, které musí být odvoditelné z právního předpisu, nikoli pouze na základě volního rozhodnutí stran daného subjektu.⁹¹ Definiční znaky právnické osoby nejsou v literatuře vymezovány zcela jednotně, což svým způsobem souvisí s nejednotným konceptem právnické osoby jako takové.

Nejvyšší soud ČR ve své judikatuře za vlastnosti charakterizující právnickou osobu označuje název a sídlo tohoto subjektu, vlastní organizační strukturu, vymezení orgánu,

⁸³ Blíže srov. HURDÍK: *Právnické osoby a jejich typologie...*, s. 24 – 34.

⁸⁴ Blíže srov. HAVEL, Bohumil. In MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol. *Občanský zákoník - velký komentář. Svazek I. § 1 – 117*. Praha: Leges, 2013, s. 271 – 272 (dále jen „HAVEL: *Občanský zákoník - velký komentář...*“)

⁸⁵ K tomu srov. FRINTA: *Právnické osoby ...*, s. 65 – 66.

⁸⁶ Viz § 126 OZ.

⁸⁷ Srov. HURDÍK: *Právnické osoby a jejich typologie...*, s. 48 – 50.

⁸⁸ Viz Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb. (konsolidovaná verze)[online], [cit. 22. února 2015], s. 45 – 46. Dostupná na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>.

⁸⁹ Blíže srov. HURDÍK: *Právnické osoby a jejich typologie...*, s. 51 – 52.

⁹⁰ V rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 21. 9. 1993, sp. zn.: 7 Cmo 33/92, soud konstatoval, že při posuzování právní subjektivity ministerstev je třeba vycházet především z ustanovení, že právnickými osobami jsou subjekty, o kterých to stanoví zákon, avšak takové stanovení nemusí být výslovné, neboť postačí, pokud zákon stanoví, že určitý subjekt má atributy právní subjektivity, tj. způsobilost k právům a povinnostem a způsobilost k právním úkonům. Rovněž Stanovisko občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 4. 1998, sp. zn.: Cpjn 68/97.

⁹¹ Srov. HAVEL: *Občanský zákoník - velký komentář ...*, s. 275.

který je oprávněn právníckou osobu řídit a jednat jejím jménem v právních vztazích (statutárního orgánu), a zejména vymezení vlastního majetku, sloužícího k plnění jejich úkolů (k její činnosti) a vlastní odpovědnost za majetkovou újmu způsobenou jinému.⁹² V odborné literatuře lze nalézt i některé další definiční znaky.

Hurdík například kromě již zmíněných za charakteristické znaky právníckých osob považuje rovněž roli státu, resp. práva při vzniku právnícké osoby, právní osobnost, svéprávnost a příslušnost právnícké osoby k právnímu řádu.⁹³ Pelikánová naopak u právníckých osob navíc akcentuje organizační oddělenost, relativní trvalost, strukturální stabilitu i přes změny v personálním a majetkovém substrátu a dovolený předmět činnosti.⁹⁴

Pro srovnání lze uvést, že v zahraniční literatuře někteří autoři mezi esenciální znaky řadí vlastní jméno, kontinuální „život“ oddělený od členů této entity, způsobilost uzavírat smlouvy, nabývat a spravovat majetek a nakládat s ním, odpovědnost za soukromoprávní delikty a aktivní a pasivní žalobní legitimaci.⁹⁵

Pro účely této práce budou dále zkoumány dvě skupiny znaků právnícké osoby, a to znaky pojmové a znaky identifikační.⁹⁶

Mezi pojmové znaky právnícké osoby patří:

- a) právní osobnost,
- b) organizační struktura,
- c) majetková samostatnost a
- d) delikttní způsobilost.

Za identifikační znaky lze potom označit:

- a) název,
- b) sídlo a
- c) účel.

Pro úplnost je třeba uvést, že ačkoli shora vymezené pojmové znaky právníckých osob jsou v literatuře a judikatuře tradičně uváděny, lze souhlasit s Frintou, že všechny pojmové znaky právnícké osoby je možné redukovat na jeden jediný, kterým je právní osobnost, neboť všechny ostatní znaky jsou jen stanovením rozsahu právní osobnosti, resp. představují jen její složky.⁹⁷ Obdobný názor v podstatě zastává i Pelikán, který existenci právního subjektu

⁹² K tomu srov. Stanovisko pléna Nejvyššího soudu ČR z 22. 1. 1997, sp. zn.: Plsn 2/96, rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 2. 2010, sp. zn. 29 Cdo 1899/2008.

⁹³ K tomu srov. HURDÍK: *Právnícké osoby a jejich typologie...*, s. 13 – 14.

⁹⁴ K tomu srov. PELIKÁNOVÁ, Irena. *Obchodní právo*. 1 díl. Praha: ASPI, a. s., 2005, s. 206.

⁹⁵ Srov. JENSEN: *Is a Partnership ...*, s. 381 - 382.

⁹⁶ Blíže srov. FRINTA: *Právnícké osoby ...*, s. 149 – 150.

⁹⁷ Srov. FRINTA: *Právnícké osoby ...*, s. 149 – 150.

podmiňuje jeho schopností existence v právní realitě a schopností transcendence do reality mimoprávní. Složka existence v právní realitě je reprezentována v zásadě jen jednou vlastností, a to způsobilostí subjektu být nositelem práv a povinností, která v sobě absorbuje jak způsobilost majetkovou, tak deliktivní.⁹⁸ Transcendence do mimoprávní reality pak v sobě zahrnuje existenci zvláštního zájmu (tj. snahu uspokojit vlastní zájem pohánějící každou entitu k aktivnímu uvědomělému působení na vnější realitu) a rovněž existenci zvláštní svobodné vůle (tj. schopnost vědomě determinovat své chování ve vztahu k obsahu práv a povinností).⁹⁹

Úprava svěřenského fondu není zcela jednoznačná a může vzbuzovat pochybnosti o tom, zda fond nevytváří právnickou osobu *sui generis*. Důvodem jsou mimo jiné nepřesné formulace textu právní úpravy, kterých se zákonodárce na některých místech dopustil. Příkladem je spojení použité v § 1419 OZ, ve kterém se mluví o tom, že „*správce jedná na účet svěřenského fondu*“, což může vzbuzovat dojem, že jde o samostatný subjekt práva. Nelze nicméně vycházet jen z textu zákona, ale je nezbytné provést analýzu charakteristických znaků právnické osoby ve vztahu k fondu.

3.2 Analýza pojmových znaků právnické osoby ve vztahu ke svěřenskému fondu

3.2.1 Právní osobnost

Jak již bylo naznačeno výše, právní osobnost (právní subjektivita) je považována za jeden z nejdůležitějších znaků charakterizujících právnickou osobu. Z povahy věci plyne, že právnické osoby nemohu být nositeli všech práv a povinností, mají zcela odlišné potřeby a zájmy než osoby fyzické, jejich právní subjektivita je v tomto smyslu omezena, a proto se v této souvislosti někdy hovoří o speciální subjektivitě (viz níže).¹⁰⁰ Jak již bylo uvedeno výše, způsobilost mít práva a povinnosti je pro subjekt práva zcela imanentní. Hlavní otázkou tedy je, zda má svěřenský fond nějaká práva a povinnosti.

Z občanského zákoníku nevyplývá, že by byl fond nositelem jakýchkoli práv a povinností, ty náleží výlučně osobám zúčastněným na fondu, zejména pak svěřenskému správci, který je účastníkem všech právních jednání týkajících se nakládání s majetkem ve fondu, přičemž vždy vystupuje svým jménem a jedná „na účet fondu“.¹⁰¹ Ani z pohledu

⁹⁸ PELIKÁN, Robert. *Právní subjektivita*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 52 – 53 (dále jen „PELIKÁN: *Právní subjektivita ...*“).

⁹⁹ PELIKÁN: *Právní subjektivita ...*, s. 58 – 59, 67 – 68.

¹⁰⁰ K tomu srov. HURDÍK: *Právnické osoby a jejich typologie...*, s. 59 – 60.

¹⁰¹ Srov. PIHERA: *Občanský zákoník III.*, ... s. 1204 (§ 1456).

veřejného práva nelze mluvit o právech a povinnostech vztahujících se ke svěřenskému fondu jako takovému.¹⁰²

Procesněprávní předpisy nezakládají aktivní ani pasivní žalobní legitimaci svěřenského fondu, ale účastníkem řízení ve sporech týkajících se fondu je opět svěřenský správce, který nevystupuje jako zástupce fondu, ale jedná vlastním jménem.¹⁰³ Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZZŘ“), navíc váže místní příslušnost soudu na osobu svěřenského správce, popř. zakladatele.¹⁰⁴ Kromě toho ZZŘ výslovně odlišuje řízení týkající se právnických osob a svěřenského fondu, z čehož lze rovněž usuzovat, že nejde o instituty totožné.

Svěřenskému fondu jsou určitá práva a povinnosti připisovány v rámci finančního práva, neboť fond je daňovým subjektem. Pro daňové účely se ovšem na svěřenský fond hledí jako na právnickou osobu.¹⁰⁵ Opět tedy nelze hovořit o fondu jako přímému nositeli práv a povinností, neboť zákonodárce v tomto případě speciálně zavádí zákonnou fikci fondu jako právnické osoby, z čehož je zjevné, že v obecné rovině fondu právní osobnost nepřipisuje.

S právní osobností úzce souvisí způsobilost nabývat pro sebe vlastním právním jednáním práva a zavazovat se k povinnostem (svéprávnost). Svéprávnost právnické osoby je omezena, nikoli však ve smyslu pravé speciální subjektivity, resp. tzv. doktríny *ultra vires*, což je koncepce angloamerického práva umožňující právnickým osobám mít jen práva a povinnosti, které jsou v souladu s předmětem jejich činnosti vymezeným v zákoně či veřejném rejstříku a jakékoli právní jednání nad tento rámec je považováno za neplatné¹⁰⁶, ale svéprávnost právnické osoby je omezena jen její právní povahou.¹⁰⁷ V návaznosti na změnu postavení členů orgánu právnické osoby je zastáván názor, že právnická osoba svéprávnost nemá, neboť vůli právnické osoby nevytváří sama tato osoba, ale nahrazují ji její orgány (viz níže). S ohledem na to svéprávnost u právnických osob zkoumána být nemusí.¹⁰⁸

¹⁰² Pro srovnání se lze podívat na vymezení práv a povinností nadace jakožto právního nástroje, který je svěřenskému fondu funkčně neblíže – viz § 307, § 335, § 338§ 340, § 353, § 355, § 357, § 358 apod.

¹⁰³ Blíže srov. SVOBODA, Karel. In SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 279 – 278 (§ 79).

¹⁰⁴ Srov. § 94 ZZŘ.

¹⁰⁵ Viz § 4b odst. 2 zákona č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰⁶ K tomu blíže SEALY, Lean, WORTHINGTON, Sarah. *Cases and Materials in Company Law*. Oxford University Press, 2007, s. 101 – 103.

¹⁰⁷ HURDÍK, Jan. In LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014, s. 616 (§ 118).

¹⁰⁸ Srov. HAVEL: *Občanský zákoník - velký komentář ...*, s. 272.

3.2.2 Organizační struktura

Vnitřní organizace tvoří existencionální a funkční rámec každé právnické osoby. Bez existence určitého systému orgánů by právnická osoba nemohla vykonávat práva, která jí náleží. Organizační struktura právnických osob je v nejobecnější rovině upravena v § 151 an. OZ s tím, že pro konkrétní typ právnické osoby existuje speciální úprava. Protože právnická osoba je fiktivní útvar, musí mít orgány, jejichž členové za tuto osobu rozhodují a nahrazují její vůli. Orgánům tedy náleží jednatelské oprávnění projevující se jak dovnitř a spočívající ve správě majetku daného subjektu a v rozhodovací působnosti, tak rovněž navenek, ve vztahu ke třetím osobám.¹⁰⁹ Lze mít za to, že svěřenský fond prvky organizační struktury vykazuje, neboť osoba svěřenského správce do jisté míry postavení orgánu „supluje“.

Správce zcela bez pochyby vykonává jednatelské oprávnění ohledně správy majetku ve svěřenském fondu, náleží mu plná správa majetku ve fondu, a zároveň je to jen a pouze správce, kdo vždy vystupuje v právních jednáních spojených s fondem. Zatímco občanský zákoník z roku 1964 byl postaven na koncepci přímého jednání právnické osoby, kdy orgány jednaly jménem této osoby, podle současného občanského zákoníku má jednání za právnickou osobu charakter zastoupení.¹¹⁰ Na první pohled by se mohlo zdát, že svěřenský správce má při právním jednání shodně jako orgán právnické osoby postavení zástupce, neboť jak již bylo uvedeno, správce ve věcech týkajících se fondu jedná vlastním jménem „na účet svěřenského fondu“. Avšak v kontextu výše dovozené absence právní osobnosti svěřenského fondu nelze zřejmě v daném případě hovořit o jakékoli formě zastoupení.

3.2.3 Majetková samostatnost

Majetková autonomie je v podstatě jednou ze složek právní osobnosti, která spočívá ve způsobilosti být nositelem vlastnických práv k majetku. V zásadě to tedy znamená, že právnická osoba je vlastníkem nějakého majetku, který je oddělený od majetku jejího zakladatele, jejich členů či dalších osob. Právníckým osobám je rovněž uložena povinnost vést spolehlivé záznamy o svých majetkových poměrech. Majetková oddělenost také zpravidla souvisí s tím, že společníci zpravidla neručí za dluhy právnické osoby, nestanoví-li zákon u konkrétního typu právnické osoby jinak.¹¹¹

¹⁰⁹ K vnitřní organizaci blíže srov. HAVEL, Bohumil. *Obchodní korporace ve světle proměn*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Auditorium, 2010, s. 89 – 96.

¹¹⁰ LASÁK, Jan. In LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014, s. 835 – 836 (§ 161). Dále jen „LASÁK: *Občanský zákoník I. ...*“.

¹¹¹ DVOŘÁK, Jiří, ŠVESTKA, Jiří, ZUKLÍNOVÁ, Marta a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 265 – 266.

Znak majetkové samostatnosti a s ním související majetkové odpovědnosti právnické osoby je některými autory akcentován natolik, že jej považují za nejdůležitější vlastnost právnické osoby, bez jejíž existence by tento institut v soukromoprávní sféře neměl žádný smysl.¹¹² S tímto názorem nelze zcela souhlasit, neboť se můžeme setkat i se subjekty, které samy majetkově způsobilé nejsou, místo nich jsou odpovědní jejich členové, kteří dluhy plní z vlastního majetku, a proto se také při nabývání majetku takovými subjekty majetek automaticky stává vlastnictvím členů, nikoli entity jako takové. Těmto strukturám však z důvodu neúčelnosti bývá právní subjektivita přiznávána jen výjimečně.¹¹³ Nicméně i v českém právním prostředí můžeme nalézt subjekty, s nimiž je nakládáno jako s právnickými osobami, avšak majetková způsobilost jim přiznána není, příkladem jsou státní příspěvkové organizace, které sice jsou způsobilé mít vlastní závazky, avšak nejsou způsobilé mít vlastní majetek ani pohledávky.¹¹⁴

Jak již bylo naznačeno v předchozích kapitolách, úprava vlastnických vztahů k majetku ve svěřenském fondu je poměrně složitá, stojí totiž na koncepci nezávislého odděleného vlastnictví majetku ve fondu. Ust. § 1448 odst. 3 OZ věta za středníkem stanoví, že „*majetek ve svěřenském fondu není ani vlastnictvím správce, ani vlastnictvím zakladatele, ani vlastnictvím osoby, které má být ze svěřenského fondu plněno*“. Zákon sice nepřiznává vlastnické právo k majetku žádné z osob zúčastněných na fondu, nicméně ani fondu samotnému. Způsobilost fondu být vlastníkem rovněž nelze dovodit, protože samotná podstata svěřenského fondu spočívá v účelovém vyčlenění majetku, který spravuje a nakládá s ním správce podle vymezených podmínek a k naplnění vymezeného účelu, fond jako takový s ním tedy nemůže sám hospodařit.¹¹⁵

3.2.4 Delikt ní způsobilost

Delikt ní způsobilost právnické osoby, tj. schopnost nést odpovědnost za protiprávní jednání, kterého se prostřednictvím svých zástupců dopustila, opět úzce souvisí s právní

¹¹² Blíže srov. např. ŠVESTKA, Jiří, STUNA, Stanislav. *Několik úvah nad státem jako právnickou osobou, zejména nad právní subjektivitou státních orgánů*. Právní rozhledy, 1999, č. 6, oddíl II. bod 1. In Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck [cit. 14. 4. 2015]. Dostupné na <<https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nrptcojzhfpxa4s7gzpxg5dsl4zdqoi&groupIndex=0&rowIndex=0>>.

¹¹³ V podrobnostech viz PELIKÁN: *Právní subjektivita ...*, s. 53.

¹¹⁴ K tomu blíže PELIKÁNOVÁ, Irena, PELIKÁN, Robert. *K právnímu postavení příspěvkových organizací územních samosprávných celků*. Právní zpravodaj, 2003, č. 5. In Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck [cit. 14. 4. 2015]. Dostupné na <<https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nrptembqgnpxa6s7gvpvg5dsl43q&groupIndex=1&rowIndex=0>>.

¹¹⁵ Srov. HAVEL: *Občanský zákoník - velký komentář ...*, s. 275.

osobností a majetkovou samostatností.¹¹⁶ Dopustí-li se člen voleného orgánu, zaměstnanec nebo jiný zástupce právnické osoby vůči třetí osobě protiprávního činu, ke kterému došlo při plnění úkolů pro právnickou osobu, vzniká právnické osobě povinnost k náhradě škody.¹¹⁷

Určité aspekty delikttní způsobilosti lze z úpravy svěřenského fondu dovodit. Odpovědnost za protiprávní jednání, k němuž došlo v souvislosti s fondem, zákon připisuje primárně správci fondu, neboť je to jen a právě on, kdo může jednat v záležitostech týkajících se fondu.¹¹⁸ V některých případech může vzniknout závazek z deliktu rovněž beneficiantovi.¹¹⁹ Správce fondu ani beneficiant neručí za dluhy vzniklé v souvislosti s fondem ani jinak neodpovídají svým osobním majetkem. Naopak veškeré dluhy týkající se svěřenského fondu by měly být uspokojovány ze spravovaného majetku.¹²⁰ Byť tedy zákon neurčuje svěřenský fond za přímého nositele delikttní odpovědnosti, v případě způsobení škody, se lze zhojit na majetku ve svěřenském fondu.

3.3 Analýza identifikačních znaků právnické osoby ve vztahu ke svěřenskému fondu

Zatímco pojmové znaky charakterizují právnické osoby v obecné rovině, identifikační znaky slouží k odlišení jedné konkrétní právnické osoby od jiné. Identifikační znaky slouží obzvláště k identifikovatelnosti právnické osoby ve vnějším světě a jejich význam tím pádem spočívá i v nastolení či spíše ve zvýšení právní jistoty třetích osob, které s těmito subjekty přicházejí do právního styku.

3.3.1 Název

Základním identifikačním znakem každé právnické osoby je její název, který ji musí odlišovat od jiné osoby, přičemž tento název nesmí být klamavý, a musí obsahovat rovněž označení právní formy dané osoby.

Svěřenský fond podmínku existence vlastního názvu splňuje, jelikož každý fond musí být v souladu s § 1450 OZ označen názvem vyjadřujícím jeho účel a zároveň musí obsahovat slova „svěřenský fond“.

¹¹⁶ K majetkové odpovědnosti rovněž srov. kapitolu 3.2.3 této práce.

¹¹⁷ Viz § 167 OZ.

¹¹⁸ Zvláště je pak upravena situace, kdy se svěřenský správce, zakladatel nebo obmyšlený účastník činů sledujících úmyslné poškození práv zakladatelova věřitele, což zakládá solidární závazek těchto osob.

¹¹⁹ Srov. § 1419 a § 1420 OZ.

¹²⁰ Jinak je tomu ovšem v případě, kdy by z jednání správce nebylo zřejmé, že jedná „na účet fondu“, pak by se poškození, resp. věřitelé, mohli domáhat úhrady též z majetku správce. Toto řešení se uplatní zejména v případě, kdy spravovaný majetek nebude k úhradě postačovat. Srov. PIHERA: *Občanský zákoník III.*, ... s. 1169 – 1170 (§ 1419).

3.3.2 Sídlo

Dalším důležitým prvkem právnické osoby je její sídlo, které má jednak význam odlišovací a dále také význam ochranný ve vztahu ke třetím osobám. Podle teorie je sídlo místem, kde se nachází těžiště činnosti právnické osoby, místo odkud je tato osoba řízena, kde zasedají a působí členové orgánů právnické osoby.¹²¹

Každá právnická osoba může mít jen jedno sídlo. Bez sídla je existence právnické osoby vyloučena, neb vůči právnickým osobám, jež nelze dohledat na žádné adrese, nemůže stát plnit svou kontrolní a dohlédací funkci, brání se tak ve výkonu zákonných oprávnění všech státních orgánů a uplatňování práv třetích osob.¹²²

Sídlo právnické osoby je rozhodující taktéž pro určení její národnosti, tj. příslušnosti právnické osoby k určitému právnímu řádu. Pro učení statusu české právnické osoby je rozhodující její skutečné sídlo.¹²³

„V zájmu právní jistoty zákonodárce nedovolí připnutí práv a povinností k takové entitě, u níž by její sídlo nebylo určeno. Kromě identifikačního znaku jde tedy o náležitost nutnou pro připojení právní osobnosti k druhotné entitě.“¹²⁴

Vzhledem k tomu, že svěrenský fond žádné sídlo nemá¹²⁵, korespondují uvedené závěry s výše dovozenou absencí způsobilosti této entity být nositelem práv a povinností.

3.3.3 Účel

Neméně významný je účel právnické osoby, který je určující pro předmět činnosti té které právnické osoby a odůvodňuje smysl její existence. Účel může být soukromý nebo veřejný a jeho povaha se posuzuje podle hlavní činnosti právnické osoby. Účel právnické osoby nesmí porušovat právo nebo dosahovat nějakého cíle nezákonným způsobem.¹²⁶

Pro svěrenský fond je účel naprosto nepostradatelný, protože podstata tohoto institutu stojí na koncepci účelově vyčleněného majetku. Účel fondu může být různorodý, veřejně prospěšný i soukromý. Dokonce může být jeho účel širší než například u nadace, s níž je často

¹²¹ LASÁK: *Občanský zákoník I.* ..., s. 723 (§ 136).

¹²² Blíže srov. MATĚJKOVÁ, Adéla. *Sídlo právnických osob* [online]. iHned.cz, 19. prosince 2007 [cit. 24. února 2015]. Dostupné na <<http://pravniciradce.ihned.cz/c1-22647820-sidlo-pravnickych-osob>>.

¹²³ Blíže srov. HAVEL: *Občanský zákoník - velký komentář* ..., s. 273.

¹²⁴ FRINTA: *Právnické osoby* ..., s. 150.

¹²⁵ S ohledem na to, že účastníkem právních jednání je vždy svěrenský správce, je doručovací adresou adresa správce a z hlediska procesních předpisů je pro místní příslušnost rovněž rozhodující obecný soud svěrenského správce, popř. zakladatele, který se zpravidla určuje na základě bydliště dané osoby (viz § 94 ZZŘ).

¹²⁶ Srov. § 144 a § 145 OZ.

komparován, neboť jeho hlavním účelem může být, nejde-li o veřejně prospěšný fond, výlučně dosahování zisku.¹²⁷

Na základě analýzy charakteristických znaků právnické osoby ve vztahu ke svěřenskému fondu lze dojít k závěru, že za současné právní úpravy fondu není možné dovodit, že by se jednalo o právnickou osobu. Tomuto závěru přispívá rovněž argument systematického zařazení svěřenských fondů v rámci OZ. Právní úprava fondů je totiž zakotvena v části třetí týkající se absolutních práv, a to v hlavě druhé upravující věcná práva, dílu šestém, který upravuje správu cizího majetku. Vzhledem k tomu, že zákonodárce fondy nezačlenil do hlavy druhé obecné části OZ, kde upravuje osoby, lze se domnívat, že měl v úmyslu svěřenský fond od právnických osob vyčlenit a konstruovat jej jako zvláštní právní nástroj bez právní osobnosti.

V současné době se na ministerstvu spravedlnosti připravuje novela OZ, která do úpravy svěřenského fondu přináší podstatné změny, které mohou nynější pohled na fondy posunout blíže k jejich personifikaci.

¹²⁷ Srov. § 306 odst. 2 a § 1449 OZ.

4 Personifikace svěřenského fondu z pohledu novely občanského zákoníku

Na začátku listopadu loňského roku poslalo Ministerstvo spravedlnosti ČR do připomínkového řízení návrh technické novely OZ, která má řešit ty nejpálčivější problémy spojené s rekodifikací soukromého práva. Tato novela upravuje ustanovení týkající se závislé práce nezletilých starších než patnáct let, prodlužuje dobu pro omezení svéprávnosti, mění úpravu ochrany lidského těla po smrti člověka, smluvního zastoupení, otázky společného jmění manželů či návrat k zákonnému předkupnímu právu. Jednoznačně největší zásah se ovšem týká svěřenských fondů.

Podle předkladatele návrhu jsou připravované změny ve věcech fondů odůvodněny zájmem na jejich transparentnosti, která se projeví ve zvýšení právní jistoty, a tedy snížení rizika pro třetí subjekty, které mohou být činnostmi svěřenského správce dotčeny. Navrhované změny mají podle názoru ministerstva spravedlnosti pomoci „zprůhlednit“ vlastnickou strukturu svěřenského fondu, odhalit odpovědné osoby stojící v pozadí fondu a snížit potenciál zneužití tohoto právního nástroje především k legalizaci výnosů z trestné činnosti.¹²⁸

4.1 Vznik a zánik fondu

Za účelem dosažení výše popsaných cílů se navrhuje změnit způsob vzniku svěřenského fondu. Podle současného znění zákona fond vzniká neformálním způsobem, tj. prostým vyčleněním majetku zakladatelem a přijetím pověření k jeho správě svěřenským správcem. Technická novela OZ ovšem rozlišuje mezi zřízením svěřenského fondu, jemuž odpovídá postup popsáný v předchozí větě, a vznikem svěřenského fondu, což souvisí s tím, že novela OZ má zavést evidenci svěřenských fondů. Fond má tedy vzniknout až dnem zápisu svěřenského fondu do této evidence. Obdobně to platí i pro fondy zřízené pořízením pro případ smrti.

Z logiky věci potom vyplývá, že stejně formálním způsobem jako má svěřenský fond podle technické novely vznikat, má rovněž zanikat. Rozhodující pro zánik fondu je proto den výmazu z evidence svěřenských fondů.

Pro úplnost je třeba dodat, že dle přechodných ustanovení technické novely se bude povinnost zápisu vztahovat rovněž na fondy již existující pod sankcí zániku těch fondů, které evidenční povinnost nesplní ve stanovené šesti měsíční lhůtě.

¹²⁸ K tomu blíže srov. důvodovou zprávu k technické novele OZ, dostupnou na <https://apps.odok.cz/kpl-detail?pid=RACK9QMEL7OO>.

Jak již bylo zmíněno, způsob vzniku a zániku právnické osoby je rovněž jedním ze znaků, kterými se právnické osoby vyznačují, a který je zpravidla založen na zásadě legality. Ve změnách, které má technická novela OZ přinést se bezesporu zásada legality spolu se zásadou publicity projevují, a přidávají tedy svěřenskému fondu navíc další znak, který jej s právnickými osobami sblíží.

4.2 Evidence svěřenských fondů

Vznik evidence svěřenských fondů je bezesporu nejzásadnější novinkou, kterou by měla novela přinést. Na zápisu do evidence není závislá jen existence fondu, ale rovněž účinnost jmenování nebo jiného určení obmyšleného svěřenského fondu.

Evidence má být upravena v zákoně č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob. Zapisovány budou jak svěřenské fondy vzniklé v České republice, tak také zahraniční svěřenské fondy, jimiž jsou míněny svěřenské fondy nebo obdobná zařízení, která se řídí právem jiného státu, působící na území České republiky. Novela vymezuje celou řadu skutečností zapisovaných do evidence¹²⁹, z nichž následující informace ministerstvo financí uveřejní způsobem umožňujícím dálkový přístup:

- a) označení svěřenského fondu,
- b) den vzniku svěřenského fondu, den jeho zrušení nebo zániku správy s uvedením právního důvodu a den jeho zániku,
- c) identifikační číslo svěřenského fondu,
- d) účel a
- e) jméno, adresu sídla nebo místa pobytu, popřípadě také bydliště, liší-li se od adresy místa pobytu, každého svěřenského správce spolu s uvedením způsobu, jakým jedná, a den vzniku a zániku funkce.

Tyto údaje korespondují se skutečnostmi, které jsou do veřejného rejstříku zapisovány u právnických osob.¹³⁰

Byť by se mohlo zdát, že zákonodárce má snahu nakládat se svěřenským fondem jako se subjektem práva, zřejmě tomu tak není, neboť stejně jako v případě daňového práva novela stanoví pouze fikci osoby. Výkon práv a povinností zapsaných osob ve vztahu ke svěřenskému fondu nesvěřuje přímo fondu samotnému, ale povolává k jejich výkonu svěřenského správce.

¹²⁹ V podrobnostech srov. § 65d technické novely OZ.

¹³⁰ Srov. § 7 odst. 1 písm. a), b), d), e) a f) zákona č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob, ve znění pozdějších předpisů.

4.3 Náležitosti statutu svěřenského fondu

Poslední změnou, kterou by měla navrhovaná novela OZ přinést je rozšíření obsahových náležitostí statutu svěřenského fondu.

Na úvod je třeba říci, že obligatorní požadavek na statut svěřenského fondu ve formě veřejné listiny stanovený v § 1452 OZ je poměrně diskutabilní záležitostí. Tradiční angloamerické pojetí ani quebecká právní úprava tuto náležitost pro trusty nestanoví, a tak se stává často terčem kritiky, jelikož jde o formální požadavek, který snižuje aplikovatelnost a flexibilitu svěřenského fondu.¹³¹

Statut svěřenského fondu může být vnímán jako jeden z možných rysů, který opět přibližuje fond právnické osobě. Je tomu tak mimo jiné proto, že statut je jedním z aspektů, který spojuje svěřenský fond a nadaci.¹³²

K obsahovým náležitostem statutu fondu dle aktuální právní úpravy patří označení svěřenského fondu, označení majetku, který tvoří svěřenský fond při jeho vzniku, vymezení účelu fondu, podmínky pro plnění ze svěřenského fondu, údaj o době trvání fondu, a případně také určení obmyšlené osoby, nebo způsobu, jak bude obmyšlený určen. Do jisté míry je možné hovořit o tom, že se jedná o náležitosti, které bude zpravidla obsahovat zakladatelské právní jednání při zřizování právnických osob.

Tento závěr podporuje taktéž technická novela OZ, která jako další obsahovou náležitost statutu svěřenského fondu vymezuje počet svěřenských správců a způsob jejich jednání.¹³³

Jak je vidět z výše podaných výkladů, technická novela OZ zásadním způsobem zasahuje do právní úpravy svěřenských fondů, přičemž lze konstatovat, že změny obsažené v navrhované novele vykazují celou řadu atributů, které výrazně podporují pojetí svěřenského fondu jako právnické osoby. Tato snaha je vedena záměrem snížit anonymitu svěřenských fondů.

Ačkoli by novelou došlo na straně fondu k naplnění některých vlastností charakteristických pro právnické osoby, i tak by však měla být respektována specifická povaha svěřenského fondu jako institutu bez právní osobnosti. Byť i po novele by měl nositelem práv a povinností zůstat i nadále svěřenský správce, nikoli fond jako takový, nelze si nevšimnout, že technická novela nazírání na fond jako na *non-subjekt* velmi oslabuje.

¹³¹ Blíže např. PIHERA, Vlastimil: Nejpodivnější zvíře v lese – poznámky ke svěřenskému fondu. *Obchodněprávní revue*, 2012, č. 10, s. 281.

¹³² Srov. § 314 a § 1452 OZ.

¹³³ Srov. § 314 odst. 1 písm. a) OZ.

Technická novela OZ doposud nebyla přijata, ale už nyní je možné sledovat negativní postoje týkající se změn právní úpravy svěrenského fondu. Kritika připravované novely se týká zejména značné komplikovanosti daného institutu a zvýšení snahy předkladatele novely o ztotožnění svěrenského fondu s právnickou osobou, které by mohlo mít nejen předpokládané pozitivní důsledky, ale také následky dosti negativní.¹³⁴

¹³⁴ K tomu blíže srov. VÁLOVÁ, Irena. *Boj o svěrenské fondy v NOZ se mění v boj o charakter státu* [online]. Česká justice.cz, 16. ledna 2015 [cit. 25. února 2015]. Dostupné na <<http://www.ceska-justice.cz/2015/01/boj-o-sverenske-fondy-v-noz-se-meni-v-boj-o-charakter-statu/>> (dále jen „VÁLKOVÁ: *Boj o svěrenské fondy ...*“).

5 Důsledky pojetí svěřenského fondu jako právnické osoby

Strach z přílišné flexibility a anonymity svěřenských fondů vede k tendenci připodobňovat je k právnickým osobám. Dosavadní právní úprava sice nepovažuje fond za samostatný subjekt, avšak názorový obrat není vyloučen. Pokud by ovšem k této změně mělo dojít, je třeba si uvědomit, jaké důsledky by to mohlo přinést.

V mnoha případech by příklon k personifikaci svěřenského fondu nepřinesl žádný faktický dopad. Příkladem budiž oblast daňového práva, kde již dnes platí fikce fondu jako právnické osoby. Rovněž v otázkách zastoupení fondu při právním jednání by zřejmě nešlo očekávat zásadnější posun, který by mohl nějak výrazněji změnit postavení svěřenského správce. Zajímavější je pohled na pozitivní a negativní důsledky, které by bylo možné při změně současné koncepce fondu předpokládat.

5.1 Pozitivní důsledky

Za pozitivní důsledek, který by mohla změna dosavadního pojetí fondů přinést lze považovat oslabení anonymizace vlastnické struktury svěřenského fondu, a tedy zvýšení transparentnosti. Právnické osoby podléhají vyšší míře veřejnoprávní regulace než svěřenské fondy ve své současné podobě, a proto by bylo lze očekávat eliminaci možného zneužívání svěřenských fondů k nelegálním činnostem, zejména pak ke krácení věřitelů, skrývání majetku či daňovým únikům.

Jasně uchopení svěřenských fondů spojené se zvýšením jejich publicity by mohlo vést k ukončení diskuzí o úplném zrušení tohoto institutu jako takového. To by mohlo konečně nastolit právní jistotu nejen ve vztahu ke třetím osobám, ale taktéž ve vztahu k potenciaálním zakladatelům, kteří se za stávající nejisté situace bojí svěřenské fondy využívat v jejich plné šíři.

Dalším důsledkem, který by v případě uchopení svěřenského fondu jako právnické osoby považovaly za kladný zejména orgány činné v trestním řízení¹³⁵, je zavedení trestní odpovědnosti svěřenských fondů. Na fondy by byl aplikovatelný zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, u něhož se v poslední době diskutuje možnost rozšíření současného taxativně vymezeného výčtu trestných činů rovněž

¹³⁵ Vrchní státní zástupkyně v Praze JUDr. Lenka Bradáčová, PhD. se v souvislosti se svěřenskými fondy nechala několikrát slyšet v tom smyslu, že se jedná o neprůhlednou strukturu, u níž je dáno velké riziko páchaní trestné činnosti spočívající zejména v legalizaci výnosů z trestné činnosti. Pokud by taková trestná činnost byla páchaná prostřednictvím fondu, neměly by orgány činné v trestním řízení žádný nástroj, jak skutečného majitele svěřenského fondu dohledat a potrestat. Srov. např. BÁLEK, Jirí. *Rozhovor: Lenka Bradáčová - Chceme-li rychlejší trestní řízení, musíme udělat i nepopulární změny* [online]. Právní prostor.cz, 11. července 2014 [cit. 26. února 2015]. Dostupné na <<http://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/rozhovor-lenka-bradacova>>.

o trestný čin úmyslného i nedbalostního porušení povinnosti při správě cizího majetku, který by měl cílit právě na struktury typu svěrenského fondu.¹³⁶

Byl-li by změněn koncept fondu na právnickou osobu, musel by mít veškeré atributy právnických osob diskutované výše. Mezi ně patří i majtková samostatnost, resp. způsobilost být vlastníkem majetku. Mohla by tedy být vyřešena velmi kontroverzní otázka vlastnictví majetku ve svěrenském fondu v tom smyslu, že vlastníkem tohoto majetku by mohl být fond samotný.¹³⁷

Jako pozitivní důsledek lze v souvislosti s výše uvedeným uvést bezproblémové zachování kontinuity svěrenského fondu při změně správce fondu.¹³⁸ Svěrenský správce má dle současného stavu postavení jakéhosi quasi vlastníka a rovněž je osobou vstupující do právních vztahů ve věcech svěrenského fondu, proto mohou při změnách v osobě správce nastat problémy s předáním správy a nejistotou na straně třetích osob právně jednajících s fondem.

Jak je vidět, většina ze zmíněných pozitivních důsledků, které by mohla změna nynějšího chápání svěrenského fondu přinést, koresponduje s důvody, které jsou uváděny v souvislosti s připravovanou technickou novelou OZ a směřují zejména k vyšší ochraně třetích osob. Jsou ovšem tyto klady dostatečné proto, aby ospravedlnily negativní dopady případné změny?

5.2 Negativní důsledky

Naprostu zásadní negativní dopad by přiznání právní osobnosti svěrenskému fondu mělo zejména na jeho funkčnost a využitelnost.

Transformace svěrenského fondu na právnickou osobu by znamenala naprostý odklon od jeho podstaty jako obligačně-věcněprávního nástroje, který přináší rovněž řadu výhod. Hledíme-li na fond jako na zvláštní druh obligace je třeba si uvědomit, že pro obligaci je typická určitá míra anonymity.¹³⁹ Anonymita, resp. nižší míra publicity, je také jednou z uváděných výhod a taktéž důvodem, proč jsou trustové nástroje využívány. V této souvislosti je třeba dodat, že byť je prvek anonymity zdůrazňován, OZ obsahuje ochranné prostředky v podobě povinnosti každého fondu mít statut ve formě veřejné listiny,

¹³⁶ SCHNEIDER, Jan. *Trestní odpovědnost firem po dvou letech zákona: Masakr to není* [online]. Česká pozice.cz, 30. dubna 2014 [cit. 26. února 2015]. Dostupné na <http://ceskapozice.lidovky.cz/trestni-odpovednost-firem-po-dvou-letech-zakona-masakr-to-neni-pv1-/forum.aspx?c=A140429_095615_pozice-forum_paja>.

¹³⁷ CARON, Yves. The Trust in Quebec. *McGill Law Journal*, 1980, roč. 25, č. 4, s. 430 – 432 (dále jen „CARON: *The Trust in Quebec* ...“).

¹³⁸ Tamtéž, s. 438 – 439.

¹³⁹ VÁLKOVÁ: *Boj o svěrenské fondy* ..., [cit. 26. února 2015].

zápisu osoby správce do veřejných seznamů a možnosti dohledu a zásahu do fondu ze strany státu¹⁴⁰, které z fondu činí transparentnější nástroj, než jaký představují obligačně-právní instrumenty.

Ačkoli strach ze zneužívání svěrenských fondů, který se zde objevuje, je vcelku relevantním argumentem, plošné zavedení evidenční povinnosti fondů a jejich publicity odradí potenciální zakladatele zejména od zakládání rodinných svěrenských fondů, které mají sloužit k uchování majetku v rodině, k zajištění potřeb nezletilých dětí či financování jejich studia. V těchto fondech zpravidla není příliš velký majetek a anonymita je zcela žádoucí.¹⁴¹

Za účelem zachování využitelnosti fondů se v zahraničí přistupuje k řešení, kdy povinné evidenci podléhají jen určité druhy trustů, které splňují zákonem definované podmínky a u nichž je vyšší míra pravděpodobnosti, že budou zneužívány. Příkladem může být Québec, kde se od 1. července 2014 musí registrovat tzv. obchodní trusty¹⁴², tedy trusty, které fungují jako obchodní společnosti. Další podmínkou, kterou tyto trusty musí splňovat, aby musely být registrovány, je fakt, že správce trustu není registrovaným správcem.¹⁴³

Za negativum změny koncepce svěrenského fondu lze označit taktéž ztrátu výhody spočívající v neformálním vzniku fondu. Navrhovaná úprava jejich vzniku bude mnohem komplikovanější a také nákladnější, takže je otázkou, zda se založení svěrenského fondu pro méně objemné transakce vůbec vyplatí.

Jako pozitivní nelze vnímat ani skutečnost, že přiznáním právní osobnosti svěrenskému fondu dojde k zániku rozdílů mezi fondem a jinými právními instituty. Jedná se zvláště o ztotožnění svěrenských fondů s nadacemi a nadačními fondy. Svěrenské fondy a nadace a nadační fondy jsou si velmi podobné a jsou spolu často srovnávány, přičemž jako hlavní pojmový rozdíl mezi těmito instituty se uvádí právě absence právní osobnosti svěrenských fondů.¹⁴⁴ Byť mezi výše uváděnými instituty existují i jiné rozdíly nejsou natolik zásadní, aby nadále odůvodňovaly upřednostňování a využívání svěrenských fondů.

¹⁴⁰ Srov. např. § 1463, § 1465, § 1466, § 1469 OZ.

¹⁴¹ VÁLKOVÁ: *Boj o svěrenské fondy ...*, [cit. 26. února 2015].

¹⁴² Jedná se o business trusty ve finančním a průmyslovém sektoru, investiční trusty apod. Naopak obchodním trustům nedopovídají penzijní trusty, zajišťovací trusty či testamentární trusty.

¹⁴³ Srov. FRAJMAN, Daniel. *Registering Trusts in Quebec: New Rules* [online]. Spiegel Sohmer Blogue, 13. června 2014 [cit. 26. února 2014]. Dostupné na <<http://www.spiegelsohmer.com/blog/2014/06/13/registering-trusts-quebec-new-rules/>>. Bližší informace ohledně registrace dostupné na stránkách Québec Enterprise Register, která slouží rovněž jako publikační místo pro trusty. Registr je dostupný na <<http://www.registreentreprises.gouv.qc.ca/en/default.aspx>>.

¹⁴⁴ K tomu srov. např. RONOVSÁ, Kateřina. Nadace (a trusty) v kontinentální Evropě – pohled funkcionální. *Obchodněprávní revue*, 2012, č. 7-8, s. 203.

Lze tedy shrnout, že negativní dopady, které by změna dosavadního chápání svěrenských fondů jako entit bez právní subjektivity na právnické osoby mohla přinést, by ve svých důsledcích vedly k faktické likvidaci tohoto právního instrumentu.

Nebudou-li svěrenské fondy v České republice využívány, budou nepochybně využívány zahraniční trustové nástroje. Negativní důsledek s tím spojený mohou pocítit nejen jednotlivci, kteří nebudou mít možnost využívat fond k účelům, kterým má sloužit, ale nežádoucí dopady mohou znatelně zasáhnout dokonce i hospodářskou situaci České republiky, jelikož lze předpokládat, že dojde ke značnému odlivu kapitálu do zahraničí.¹⁴⁵

Jak je vidět, obrat v právním myšlení ohledně právní povahy svěrenských fondů, by přinesl pozitiva spočívající zvláště ve zvýšení veřejnoprávní regulace fondů, dohledu nad nimi a větší právní jistotě v právních vztazích se svěrenskými fondy. Na druhou stranu negativní vliv, který by personifikace svěrenských fondů znamenala, je daleko podstatnější a dalekosáhlejší než zmíněné klady. Svěrenský fond jako právnická osoba by ztratil svůj smysl a v praxi by byl využíván zcela minimálně.

Zdali nakonec převládne snaha o změnu právního statutu svěrenských fondů, na což bude mít jistě zásadní vliv také to, zda bude přijata předpokládaná technická novela OZ, není v tuto chvíli zcela jasné. Nicméně pokud se tak stane, nepůjde evidentně o krok správným směrem.

¹⁴⁵ K tomu srov. PIHERA, Vlastimil, RONOVSÁ, Kateřina. *Ministerstvo opět ruší svěrenské fondy* [online]. iHned.cz, 18. prosince 2014 [cit. 26. února 2015]. Dostupné na <http://ekonom.iHned.cz/?p=400000_d&article%5Bid%5D=63273550>.

6 Zahraniční úvahy o pojetí trust-like institutů jako právnických osob

Diskuze o právní povaze *trust-like* institutů probíhají i v jiných státech, a to zejména v rámci příprav na implementaci těchto instrumentů do právních řádů anebo v souvislosti s jejich novelizací. Úvahy, kterými se přitom zahraniční zákonodárci řídí, mohou být zajímavým vodítkem rovněž pro českou právní úpravu. S ohledem na odlišnosti jednotlivých právních systémů bude dále pojednáno o situaci ve státech Québec a Skotsko a v oblasti Jižní Afriky, které jakožto smíšené jurisdikce mají k českému právnímu řádu blíže než státy čistě angloamerického právního systému.

6.1 Québec

V Québecku je právní povaha trustu diskutována poměrně často a ani v současné době nelze říci, že by ohledně pojetí trustu panovala shoda. Hlavní vlna diskuzí probíhala v 80. a 90. letech minulého století kolem návrhu québeckého občanského zákoníku, který měl nahradit *Civil Code of Lower Canada* z roku 1866. Tehdy přicházela do úvahy rovněž právní úprava trustu jako právnické osoby, avšak nakonec se prosadila Lepaullova teorie autonomního vlastnictví, která ovšem není dodnes všemi zcela sdílena.¹⁴⁶

Argumenty, které byly v souvislosti s personifikací trustu uváděny, se týkaly problematického řešení vlastnického práva k majetku v trustu, které by tak mohlo náležet přímo trustu.¹⁴⁷ Tuto myšlenku dokonce ve svých pozdějších pracích podporoval sám Lepaulle, který zároveň uznal, že pro země s civilní jurisdikcí není implementace trustu založená na konceptu autonomního jmění nejlepší cestou, mnohem bližší je těmto zemím pojetí trustu jako právnické osoby.¹⁴⁸

Další skutečnost, na kterou zastánci přiznání právní osobnosti trustu poukazují, je, že civilním jurisdikcím je právnická osoba historicky mnohem bližší, a často ji označují za protějšek anglického trustu, neboť trust stejně jako právnická osoba jsou založeny na právní fikci.¹⁴⁹

Rovněž bývá poukazováno na to, že podle québeckého práva správce trustu a správce právnické osoby mají do jisté míry shodné postavení. Oběma náleží stejné obecné pravomoci

¹⁴⁶ Otázkami právní osobnosti québecké úpravy trustu se v poslední době zabýval například Smith. Blíže srov. SMITH, Lionel. The re-imagined trust. In SMITH, Lionel (ed). *Re-imagining the trust: Trusts in Civil Law*. Cambridge University Press, 2012, s. 258 – 273.

¹⁴⁷ Vzhledem k tomu, že úprava trustu v CCQ je shodná s úpravou svěřenského fondu v OZ, mělo by přiznání vlastnického práva přímo trustu stejné důsledky, jaké již byly uvedeny výše, a proto je nadbytečné je znovu opakovat a lze tedy v tomto směru odkázat na závěry obsažené v kapitole 5.1 této práce.

¹⁴⁸ Srov. LAU, M. W. *The Economic Structure of Trusts: Towards a Property-based Approach*. Oxford University Press, 2011, s. 77.

¹⁴⁹ Blíže srov. tamtéž, s. 436 – 439.

správy. Analogie mezi oběma osobami je sledována také, pokud jde o problematiku odpovědnosti vůči třetím osobám. Ani správce trustu, ani správce právnické osoby nenesou osobní odpovědnosti vůči třetím osobám, s nimiž uzavírají smlouvy nebo jinak právně jednají jménem entity, jejíž majetek je předmětem správy.¹⁵⁰

Ačkoli existuje několik shodných znaků mezi právnickou osobou a trustem co se týče postavení jejich správců, lze nalézt dostatek rozdílů mezi dalšími osobami zúčastněnými na těchto entitách, a to mezi členy právnické osoby a beneficienty trustu. Jako jeden z rozdílů se uvádí, že zatímco členové právnické osoby nesou odpovědnost za dluhy právnické osoby, u beneficiéntů trustu tato odpovědnost absentuje. Další odlišnost spočívá v právu členů právnické osoby do určité míry kontrolovat prostřednictvím konzultací na valné hromadě rozhodnutí správce; toto právo beneficiéntům zpravidla nenáleží.¹⁵¹

Kromě výše uvedeného se právnická osoba a trust neshodují ani v otázkách trvání a existence. Zatímco trvání právnických osob CCQ nijak časově neomezuje, perpetuální trusty připouští jen v určitých případech.¹⁵² Existence právnické osoby může být navíc ukončena na základě rozhodnutí členů této osoby, avšak beneficiénti nemají zpravidla možnost jednostranně rozhodnout o zániku trustu.¹⁵³

Vzhledem k tomu, že česká právní úprava svěrenského fondu obsažená v OZ vychází právě z CCQ, lze výše uvedené skutečnosti použít jako argumenty v diskuzi o právní osobnosti svěrenského fondu. Přestože se právní povaha trustu v Québecu řeší mnohem déle než v České republice, nedošlo zde zatím k žádnému významnějšímu posunu, protože zřejmě nevyvstala zásadnější potřeba se ke změně pojetí trustu uchylovat.

6.2 Skotsko

Trust ve Skotsku je založen na fiduciárním vlastnictví. Vlastníkem majetku v trustu je správce, který má ovšem povinnost užívat majetek ve prospěch jiné osoby, nikoli však sebe samého. Trust jako takový představuje jen zdroj práv a povinností mezi zakladatelem, správcem a beneficiéntem.¹⁵⁴

Podle skotského práva trusty nejsou právnickými osobami, ale v mnoha ohledech se tak chovají, proto i zde najdeme úvahy nad podobností a možnou transformací obou institutů. Paralely mezi trustem a právnickou osobou lze sledovat v následujících aspektech.

¹⁵⁰ MCCLEAN: „*The Quebec Trust ...*“, s. 319.

¹⁵¹ Tamtéž, s. 319 - 320.

¹⁵² K tomu srov. § 314 CCQ a § 1273.

¹⁵³ MCCLEAN: „*The Quebec Trust ...*“, s. 320.

¹⁵⁴ Blíže srov. Scottish Law Commission promoting law reform. *Discussion Paper on the Nature and the Constitution of Trusts*. Edinburgh: The Stationery Office, 2006, s. 5.

Existence trustu není stejně jako v případě právnických osob závislá na člověku. Osoby spravující majetek v těchto entitách mají postavení pouhého držitele, nevznikají jim ke spravovanému majetku žádná vlastnická práva. Navíc pokud tyto osoby pozbydou svou funkci, ztrácí veškeré povinnosti, neboť jim z nich nevznikají osobní závazky. Ve prospěch blízkosti trustu a právnické osoby mluví rovněž skutečnost, že obě zmíněné struktury podléhají vlastním daňovým režimům, přičemž pro oba platí, že majetek těchto entit je daněn odděleně od soukromého majetku správců.¹⁵⁵

Zásadním rozdílem mezi právnickou osobou a trustem dle skotského práva je registrační povinnost vztahující se na právnické osoby. Právnické osoby mají navíc povinnost každoročně uveřejňovat výroční závěrky a zpřístupňovat další stanovené informace snižující anonymitu těchto subjektů. Naopak trusty mohou ve Skotsku vznikat velmi neformálně, nevyžaduje se žádný notářský zápis, ale postačí i zřízení ústní formou. V praxi se však zakladatelé trustů podrobují přísnějšímu režimu a smlouvy zakládající trust obvykle zveřejňují ve veřejném rejstříku.¹⁵⁶

V roce 2006 se skotská reformní komise zabývala tím, zda má být trust považován za právnickou osobu. Nakonec dospěla k závěru, že ačkoli není právní úprava zcela jednoznačná a text zákona na mnoha místech inklinuje k personifikaci trustu, není tato skutečnost dostatečným odůvodněním pro stanovení právní osobnosti trustu. Dále konstatovala, že smysl trustu spočívá v jeho jednoduchosti a přizpůsobivosti novým ekonomickým a sociálním situacím, změnou jeho současné struktury na právnickou osobu by tento smysl ztratil. Navíc ustanovení vztahující se na právnické osoby by nebyla na trusty uplatnitelná beze zbytku a při jejich aplikaci na vztah trustu a osob zúčastněných na trustu by mohlo docházet ke střetu nároků vůči správci a trustu.¹⁵⁷

Hlavní důvody, pro něž by mělo dojít k personifikaci trustu, jsou zjednodušení z pohledu procesního práva, neuspokojivá úprava práv a povinností beneficentů a správce trustu a problematika vlastnických práv k majetku v trustu. Po zvážení všech relevantních okolností a zejména s přihlédnutím k tomu, že by přiznání právní osobnosti trustu vyústilo naprostým nabouráním jeho struktury a smyslu a zastavením jeho dalšího rozvoje, došla

¹⁵⁵ REID, Kenneth G. C. *Patrimony Not Equity: the trust in Scotland*. *European Review of Private Law*, 2000, č. 3, s. 434 (dále jen „REID: „*Patrimony Not Equity* ...“).

¹⁵⁶ Tamtéž, s. 434 – 435.

¹⁵⁷ Blíže srov. Scottish Law Commission promoting law reform. *Discussion Paper on the Nature and the Constitution of Trusts*. Edinburgh: The Stationery Office, 2006, s. 16 – 17.

komise k závěru, že ani výše uvedené argumenty nejsou dostatečným ospravedlněním pro změnu dosavadního konceptu trustu jako struktury bez právní osobnosti.¹⁵⁸

6.3 Jižní Afrika

Právní úprava trustů v Jižní Africe je představována souborem pravidel pocházejících z anglického, římského, nizozemského a jihoafrického práva. V Jižní Africe je trust chápán jako právní institut, resp. zvláštní druh obligace, v němž je za vlastníka majetku v trustu považován správce, který tento majetek drží a spravuje odděleně od svého vlastního, přičemž přitom podléhá veřejné kontrole. S majetkem může správce nakládat pouze ve prospěch určených osob a s přihlédnutím ke stanovenému účelu.¹⁵⁹

Stejně jako v předchozích případech se i zde vyskytují určité znaky, které mohou být ve vztahu k vymezení trustu jako *non-subjektu* zavádějící. K tomu přispívá například to, že na trust se aplikuje mnoho pravidel a praktik, které jsou užívány i pro právnické osoby.¹⁶⁰ Pohled na právní povahu trustu je i přesto poměrně jednoznačný, neboť odborná literatura a judikatura shodně zastávají názor, že trusty v pojetí jihoafrického práva nelze považovat za právnické osoby.¹⁶¹

Trust je představován akumulací práv a povinností, které sice vytváří samostatnou entitu, avšak tato není nadána právní osobností. Všechny pravomoci vztahující se k trustu jsou vtěleny do osoby správce, který má jako jediný právo a zároveň povinnost trust spravovat a taktéž jen jeho prostřednictvím může trust jednat.¹⁶²

Zajímavé je rozhodnutí *Commissioner for Inland Revenue v Friedman and Others NNO* z roku 1992, které se zabývalo tím, zda lze trust považovat za právnickou osobu ve smyslu daňových zákonů a zda mu tedy vzniká povinnost odvádět daně. Při argumentaci se soud opřel o angloamerické pojetí trustů, které trustům právní osobnost nepřiznává. Dále akcentoval skutečnost, že práva a povinnosti, kterými je trust tvořen, náleží správci, který je dle jihoafrického práva považován za vlastníka majetku v trustu, avšak žádné nároky na tento majetek si správce činit nemůže. S ohledem na absenci nároku či podílu správce

¹⁵⁸ Tamtéž, s. 17.

¹⁵⁹ K tomu srov. definici trustu, kterou obsahuje Trust Property Control Act 57 of 1988, dostupný na <http://www.justice.gov.za/legislation/acts/1988-57.pdf>.

¹⁶⁰ VAN HUYSTEEN, L. F., VAN DER MERWE, Schalk Willem Jacobus, MAXWELL, Catherine J. *Contract Law in South Africa*. Kluwer Law International, 2010, s. 55.

¹⁶¹ K tomu srov. zejména rozhodnutí Nejvyššího odvolacího soudu Jižní Afriky, např. *Lupacchini v Minister of Safety and Security* (16/2010) [2010] ZASCA 108 (17 September 2010), *Land and Agricultural Development Bank of SA v Parker and Others* (186/2003) [2004] ZASCA 56 (23 September 2004), *Theron v Loubser* (161/13) [2013] ZASCA 195 (2 December 2013) anebo *Commissioner for Inland Revenue v Friedman and Others NNO* (14/91) [1992] ZASCA 190; 1993 (1) SA 353 (AD) (5 November 1992).

¹⁶² Blíže srov. *Land and Agricultural Development Bank of SA v Parker and Others* (186/2003) [2004] ZASCA 56 (23 September 2004).

na majetku v trustu nelze trust ztotožňovat s žádným druhem korporace. Trust nejenže nenaplnuje definici korporace, ale nelze u něj nalézt ani definiční znaky právnické osoby, a proto mu právní subjektivitu nelze přiznat.¹⁶³

Jasně vymezení právní povahy trustových nástrojů činí v zemích s civilní či smíšenou jurisdikcí poměrně velký problém. Debaty na téma, zda přiznat nebo nepřiznat *trust-like* institutům právní subjektivitu jsou v některých státech stále aktuální, a Česká republika není žádnou výjimkou.

Na základě výše nastíněných úvah a závěrů plynoucích ze zahraničních zkušeností můžeme konstatovat, že lze nalézt spoustu důvodů a argumentů hovořících pro i proti pojetí institutu trustu jako právnické osoby, z nichž převážná většina je uplatnitelná i na český svěrenský fond. Nicméně jak je vidět v žádném z výše uvedených států, kde probíhaly diskuze o právní povaze trustu, nakonec nedošlo k přijetí změn, které by vedly k přiznání právní osobnosti trustu.

Jak již bylo uvedeno, úvahy, kterými se cizí státy při řešení otázky personifikace trustu řídily, jsou relevantní rovněž ve vztahu k české právní úpravě, a proto lze minimálně doporučit jejich zvážení.

¹⁶³ Ačkoli soud došel k závěru, že trust není právnickou osobou, konstatoval, že je daňovým subjektem, nicméně mu nelze přičítat odpovědnost za odvod daní. V tomto smyslu je odpovědnou osobou správce trustu, který je zástupcem daňového poplatníka.

Závěr

Implementace svěřenského fondu do českého právního prostředí s sebou přinesla řadu otázek, s nimiž se zákonodárce, nebo spíše soudy, budou muset postupně vypořádat. Jedním z klíčových problémů, který zvláště v souvislosti s připravovanou technickou novelou OZ vyvstal do popředí, je stanovení právní povahy svěřenského fondu.

Lze tvrdit, že v současné době je dle převládajícího názoru svěřenský fond vnímán jako zvláštní právní nástroj určený pro správu cizího majetku, který má obligačně-věcněprávní charakter a ačkoli je s ním v určitých situacích zacházeno jako se samostatným subjektem práva, není právnickou osobou.

Zákon sice svěřenský fond za právnickou osobu výslovně neprohlašuje, nicméně v souladu s § 20 odst. 1 OZ za právnické osoby považuje rovněž organizované útvary, jejichž právní osobnost je natolik zjevná, že ji zákon uzná. K tomu, aby se určitá entita mohla stát samostatným subjektem práva, musí rovněž splňovat jisté atributy, kterými jsou právnické osoby charakterizovány.

V této práci byly jako definiční znaky právnických osob vymezeny a následně na svěřenském fondu testovány následující atributy: právní osobnost, organizační struktura, majetková samostatnost a delikttní způsobilost, a dále název, sídlo a účel právnické osoby.

Na základě provedené analýzy výše uvedených charakteristických znaků právnických osob ve vztahu ke svěřenskému fondu lze shrnout, že svěřenský fond splňuje v plném rozsahu pouze požadavky vztahující se k povinnosti dané entity mít název a řádně a určitě vymezit účel. Vedle toho můžeme v právní úpravě svěřenského fondu nalézt pojmové znaky právnických osob, které fond splňuje jen částečně. Konkrétně fond vykazuje prvky organizační struktury, majetkové samostatnosti a delikttní způsobilosti. Ty se ovšem projevují jen v podstatně omezené míře a nelze tedy v žádném případě hovořit o jejich naplnění. A nakonec existují znaky, které u svěřenského fondu absentují zcela, jedná se o znaky zahrnující právní osobnost a sídlo. Sídlo představuje místo, odkud je právnická osoba řízena a kde je dohledatelná. Jeho absence znemožňuje řádný výkon práv ze strany státních orgánů i třetích osob, a proto se dovozuje, že entitám bez sídla nelze přiznat právní osobnost. Právní osobnost, tj. způsobilost mít v mezích právního řádu práva a povinnosti, je naprosto esenciální vlastností každého subjektu práva. Existence právnické osoby bez právní osobnosti je zcela nemyslitelná. Z občanského zákoníku ani z jiného právního předpisu nevyplývá, že by svěřenský fond byl nositelem jakýchkoli práv a povinností, ty jsou zpravidla v rukách

svěřenského správce, který je tedy účastníkem všech právních jednání a vztahů týkajících se svěřenského fondu, a to jak z pohledu hmotného tak i procesního práva.

Lze tedy uzavřít, že podle aktuální právní úpravy svěřenský fond nenaplnuje všechny definiční znaky právnické osoby, a proto jej za současného stavu nelze za právnickou osobu považovat.

Pro doplnění je třeba uvést, že existují další rozdíly mezi svěřenským fondem a právnickou osobou, které podporují výše uvedený závěr. Zásadní odlišnosti mezi oběma právními instituty se týkají způsobu vzniku a zániku, kdy zatímco u právnických osob je zastáván princip legality spočívající v povinné registraci, fondy vznikají neformálně pouze na základě vyčlenění majetku a přijetí správy nad ním.

Dalšími argumenty, které svědčí v neprospěch personifikace svěřenského fondu, jsou systematické zařazení tohoto právního nástroje v OZ v rámci věcných práv, nikoli v rámci úpravy týkající se osob, a smysl a účel tohoto instrumentu, jehož výhody spočívají v neformálnosti, flexibilitě, jisté míře anonymity apod.

Přestože svěřenský fond nesplňuje požadavky kladené na právnické osoby, v připravované novele OZ můžeme sledovat tendence, které mohou tento stav změnit a fond mnohem více přiblížit k právnické osobě. Podle této novely by měl být vznik svěřenských fondů stejně jako u právnických osob podmíněn zápisem do evidence svěřenských fondů, která by byla veřejně přístupným rejstříkem, z něhož budou znatelné informace o osobách zúčastněných na fondu. Rovněž náležitosti statutu mají být rozšířeny o jména správců a způsob jejich jednání, obdobně jako tomu je u právnických osob.

Změna v chápání svěřenského fondu by s sebou přinesla dalekosáhlé důsledky. Za pozitivní dopady můžeme označit zvýšení publicity, která by měla vést k vyšší míře transparentnosti, právní jistoty a ochrany třetích osob, jež jsou dle veřejného mínění v tuto chvíli považovány za nedostačující. Dalším pozitivem by mohlo být vyřešení problematických vlastnických vztahů k majetku ve svěřenském fondu, neboť pokud by byla fondu přiznána právní osobnost, mohl by být za vlastníka tohoto majetku považován přímo samotný fond. Negativní důsledky, které by změna znamenala, spočívají ve faktické likvidaci svěřenských fondů, které by přiznáním právní osobnosti ztratily podstatné atributy, kvůli nimž jsou využívány. Došlo by k setření rozdílů mezi svěřenskými fondy a nadacemi a nadačními fondy a jejich zakotvení v právním řádu by tak ztratilo smysl. Svěřenské fondy by v České republice nebyly využívány a upřednostňovány by byly zahraniční alternativy trustu, čímž by došlo k odlivu kapitálu, což by se mohlo znatelně negativně projevit na hospodářské situaci České republiky.

Diskuze o právní povaze *trust-like* institutů probíhaly a probíhají také v zahraničí. Úvahy o změně dosavadní koncepce lze zaznamenat například v Québecu, Skotsku či Jižní Africe. Byť v uvedených státech našli pádné argumenty ve prospěch přiznání právní osobnosti trustu, došli nakonec k závěru, že *trust-like* instituty nejsou právními osobami a změna dosavadní koncepce by měla více záporných faktorů než těch kladných. Úvahy, kterými se přitom zahraniční zákonodárci řídili, jsou více či méně aplikovatelné i na českou právní úpravu a není od věci se jimi inspirovat.

Na závěr lze tedy shrnout, že svěřenský fond nemá povahu právní osoby. Tendence směřující k personifikaci tohoto právního nástroje by měly zásadní dopad na jeho funkčnost a využitelnost v praxi, na čemž se shodují i zahraniční odborníci. Bohužel je nutné podotknout, že směr, kterým se vydává připravovaná novela OZ, je naprosto opačný a svědčí o nesprávném pochopení podstaty svěřenského fondu. Zdali nakonec bude právní osobnost svěřenského fondu uznána, ukáže až čas a zejména pak postoj, který k této otázce zaujmou české soudy.

Použitá literatura

České odborné knihy a příspěvky ve sborníku:

- 1) BEDNAŘÍKOVÁ, Barbora. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012. 196 s.
- 2) DVOŘÁK, Jiří, ŠVESTKA, Jiří, ZUKLÍNOVÁ, Marta a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. 432 s.
- 3) FRINTA, Ondřej. *Právnícké osoby*. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2008. 176 s.
- 4) HAVEL, Bohumil. *Obchodní korporace ve světle proměn*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Auditorium, 2010. 196 s.
- 5) HAVEL, Bohumil. Právní osobnost (právní subjektivita) svěřenského fondu ve světle českého občanského zákoníku. In TICHÝ, Luboš, RONOVSÁ, Kateřina, KOCÍ, Miloš (eds). *Trust a srovnatelné instituty v Evropě*. Praha: Centrum právní komparatistiky Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, 2014, s. 203 – 206.
- 6) HURDÍK, Jan. *Právnícké osoby a jejich typologie*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. 120 s.
- 7) KINCL, Jaromír, URFUS, Valentin, SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995. 386 s.
- 8) LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014. 2400 s.
- 9) MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník - velký komentář. Svazek I. § 1 – 117*. Praha: Leges, 2013. 720 s.
- 10) PELIKÁN, Robert. *Právní subjektivita*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012. 188 s.
- 11) PELIKÁNOVÁ, Irena. *Obchodní právo*. 1 díl. Praha: ASPI, a. s., 2005. 458 s.
- 12) RICHTER, Tomáš. Mezi smlouvou, vlastnictvím a korporací: Právní úprava trustu v návrhu nového občanského zákoníku. In ŠTENGLOVÁ, Jitka (ed). *Poceta Miloši Tomsovi k 80. narozeninám*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006, s. 334 – 373.
- 13) ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír a kol. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a Podkarpatské Rusi. Díl druhý*. Praha: V. Linhart. 1935.
- 14) SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976 – 1474). Komentář*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2013. 1276 s.
- 15) SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. 1422 s.
- 16) ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník: komentář. Svazek III, (§ 976 až 1474)*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014. 1328 s.

Cizojazyčné odborné knihy:

- 1) ATKINS, Scott. *Equity and Trusts*. Routledge, 2013. 536 s.
- 2) COKE, Edward. *The Reports of Sir Edward Coke, Knt.* 1. vydání. J. Butterworth and Son, 1825. 669 s. Dostupné na http://books.google.cz/books?id=FGJHAAAAYAAJ&printsec=frontcover&hl=cs&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false.
- 3) DUFF, Patrick William. *Personality in Roman Private Law*. The University Press, 1938. 241 s.
- 4) FRITZE, Ronald H., ROBISON, William Baxter. *Historical Dictionary of Late Medieval England, 1272-1485*. Greenwood Publishing Group, 2002. 658 s.
- 5) HARRIS, Jonathan. *The Hague Trusts Convention: Scope, Application and Preliminary Issues*. Bloomsbury Publishing, 2002. 544 s.
- 6) HURNI, Christoph, WIEGAND, Wolfgang. National Report for Switzerland. In KORTMANN, Sebastianus, HAYTON, David, FABER, Dennis, REID, Kenneth, BIEMANS, Jan (eds). *Towards an EU Directive on Protected Funds*. Kluwer, 2009, 358 s.
- 7) LAU, M. W. *The Economic Structure of Trusts: Towards a Property-based Approach*. Oxford University Press, 2011. 241 s.
- 8) MOFFAT, Graham. *Trusts Law: Text and Materials*. Cambridge University Press, 2005. 1055 s.
- 9) MORSE, Geoffrey. *Partnership Law*. Oxford University Press, 2010. 358 s.
- 10) MOUSOURAKIS, George. *Fundamentals of Roman Private Law*. Springer Science & Business Media, 2012. 380 s.
- 11) SCOTTISH LAW COMMISSION PROMOTING LAW REFORM. *Discussion Paper on the Nature and the Constitution of Trusts*. Edinburgh: The Stationery Office, 2006. 53 s.
- 12) SCRUTTON, Edward Thomas. *The Influence of the Roman Law on the Law of England*. Cambridge: University Press, 1885. 250 s. Dostupné na <https://archive.org/details/influenceofroman00scru>.
- 13) SEALY, Lean, WORTHINGTON, Sarah. *Cases and Materials in Company Law*. Oxford University Press, 2007. 725 s.
- 14) SMITH, Lionel (ed). *Re-imagining the trust: Trusts in Civil Law*. Cambridge University Press, 2012. 284 s.
- 15) VAN HUYSTEEN, L. F., VAN DER MERWE, Schalk Willem Jacobus, MAXWELL, Catherine J. *Contract Law in South Africa*. Kluwer Law International, 2010. 298 s.
- 16) VERBIT, Gilbert Paul. *The Origins of the Trust*. Xlibris Corporation, 2002. 331 s.
- 17) VON BAR, Christian, CLIVE, Eric, SCHULTE-NÖLKE, Hans. *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR)*. Outline Edition, 2009. 4795 s.

České odborné články:

- 1) BĚLOHLÁVEK, Alexandr J. Co je to „Treuhand“?. *Právní rádce*, 1993, roč. 2. s. 20 – 21.
- 2) PELIKÁNOVÁ, Irena, PELIKÁN, Robert. K právnímu postavení příspěvkových organizací územních samosprávných celků. *Právní zpravodaj*, 2003, č. 5.
- 3) PIHERA, Vlastimil: Nejpodivnější zvíře v lese – poznámky ke svěřenskému fondu. *Obchodněprávní revue*, 2012, č. 10, s. 278 – 282.
- 4) RONOVSKÁ, Kateřina. Nadace (a trusty) v kontinentální Evropě – pohled funkcionální. *Obchodněprávní revue*, 2012, č. 7-8, s. 202 – 206.
- 5) ŠVESTKA, Jiří, STUNA, Stanislav. Několik úvah nad státem jako právnickou osobou, zejména nad právní subjektivitou státních orgánů. *Právní rozhledy*, 1999, č. 6, s. 289 – 298.

Cizojazyčné odborné články:

- 1) AVINI, Avisheh. The Origins of the Modern English Trust Revisited. *Tulane Law Review*, 1996, roč. 70, s. 1139 – 1163.
- 2) BANAKAS, Stathis. Understanding Trust: A Comparative View of Property Rights in Europe. *Revista Para El Analisis Del Derecho*, 2006, roč. 323, č. 1, s. 1 – 9.
- 3) BECKER, Rainer. A Question of Trust – An Analysis and a Comparative Assessment of the New Quebec Trust, 1995, *Montreal: Institute of Comparative Law. McGill University*. Diplomová práce, 179 s.
- 4) BOLGÁR, Vera. Why No Trusts in the Civil Law? *The American Journal of Comparative Law*, 1953, roč. 2, č. 2, s. 204 – 219.
- 5) BRAUN, Alexandra. Trusts in the Draft Common Frame of Reference: The „best solution“ for Europe? *Cambridge Law Journal*, 2011, s. 327 – 352.
- 6) CARON, Yves. The Trust in Quebec. *McGill Law Journal*, 1980, roč. 25, č. 4, s. 421 – 444.
- 7) CLARRY, Daniel. Fiduciary Ownership and Trusts in a Comparative Perspective. *International & Comparative Law Quarterly*, 2014, roč. 63, č. 4, s. 901 – 933.
- 8) DYER, Adair. International Recognition and Adaptation of Trusts: The Influence of the Hague Convention. *Vanderbilt Journal of Transnational Law*, 1999, roč. 32, s. 989 – 1020.
- 9) GARRIGUES, Joaquín. Law of Trusts. *The American Journal of Comparative Law*, 1953, roč. 2, č. 1, s. 25 – 35.
- 10) GRETTON, George L. Trusts Without Equity. *International and Comparative Law Quarterly*, 2000, roč. 49, č. 3, s. 599 – 620.
- 11) GRUNDMANN, Stefan. Trust and Treuhand at the End of the 20th Century. Key Problems and Shift of Interests. *American Law Journal of Comparative Law*, 1999, roč. 47, s. 401 – 428.
- 12) JENSEN, A. Ladru. Is a Partnership Under the Uniform Partnership Act an Aggregate or an Entity? *Vanderbilt Law Review*, 1963, roč. 16, s. 377 – 397.

- 13) LANGBEIN, John. H. The Contractarian Basis of the Law of Trusts. *The Yale Journal*, 1995, roč. 105, č. s. 627 - 675.
- 14) LEPAULLE, Pierre. Civil Law Substitutes for Trusts. *The Yale Law Journal*, 1927, roč. 36, č. 8, s. 1126 - 1147.
- 15) MCCLEAN, A. J. The Quebec Trust: Role Rich and Principle Poor? Forth Wainwright Lecture. *McGill Law Journal*, 1984, roč. 29, č. 4, s. 312 – 325.
- 16) OLECK, Howard L. Historical Nature of Equity Jurisprudence. *Fordham Law Review*, 1951, roč. 20, č. 1, s. 23 – 44.
- 17) REID, Kenneth G. C. Patrimony Not Equity: the trust in Scotland. *European Review of Private Law*, 2000, č. 3, s. 427 – 437.
- 18) TOOLE, Cairn. Fiduciary Law and the Constructive Trust: Perfecting the Fiduciary Undertaking. *Alberta Law Review*, 2012, roč. 49, č. 3, s. 655 – 675.
- 19) VAN RHEE, C. H. Trusts, Trust-like Concepts and Ius Commune. *European Review of Private Law*, 2000, roč. 8, č. 3, s. 453 – 462.
- 20) WANATABE, Hiroyuki. „Trusts without Equity“ and Prospects for the Introduction of Trusts into European Civil Law Systems. *The Quarterly Review of Corporation Law and Society*, 2010, roč. 26, s. 187 – 200.

Elektronické zdroje:

- 1) BÁLEK, Jiří. *Rozhovor: Lenka Bradáčová - Chceme-li rychlejší trestní řízení, musíme udělat i nepopulární změny* [online]. Právní prostor.cz, 11. července 2014. Dostupné na <<http://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/rozhovor-lenka-bradacova>>.
- 2) ČELADNÍK, Filip. *Svěřenský fond jako výsledek českého pokusu o právní transplantaci trustu: zklamání jako dítě očekávání? Vybraná zákonná ustanovení z pohledu zahraničního právníka* [online]. epravo.cz, 3. února 2014. Dostupné na <<http://www.epravo.cz/top/clanky/sverensky-fond-jako-vysledek-ceskeho-pokusu-o-pravni-transplantaci-trustu-zklamani-jako-dite-ockavani-vybrana-zakonna-ustanoveni-z-pohledu-zahranicniho-pravnika-93493.html>> .
- 3) DEPARTMENT OF JUSTICE AND CONSTITUTIONAL DEVELOPMENT. *Master of the High Court: Trusts* [online]. Justice.gov.za. Dostupné na <<http://www.justice.gov.za/master/trust.html>>.
- 4) PIKAL, Daniel. *Svěřenský fond a velká očekávání?* [online]. epravo.cz, 16. dubna 2014. Dostupné na <<http://www.epravo.cz/top/clanky/sverensky-fond-a-velka-ockavani-94144.html>>.
- 5) FRAJMAN, Daniel. *Registering Trusts in Quebec: New Rules* [online]. Spiegel Sohmer Blogue, 13. června 2014. Dostupné na <<http://www.spiegelsohmer.com/blog/2014/06/13/registering-trusts-quebec-new-rules/>>.
- 6) KLANG, Mikuláš. *Svěřenské fondy se neosvědčily, novela je plánuje zrušit* [online]. Aktuálně.cz, 11. května 2014. Dostupné na <<http://zpravy.aktualne.cz/domaci/sverenske-fondy-se-neosvedcily-novela-je-planuje-zrusit/r~6ca55ebd5f211e3a09e0025900fea04/>>.

- 7) MATĚJKOVÁ, Adéla. *Sídlo právnických osob* [online]. iHned.cz, 19. prosince 2007. Dostupné na <<http://pravnicaradce.ihned.cz/c1-22647820-sidlo-pravnickych-osob>>.
- 8) OECD (2011). *Global Forum on Transparency and Exchange of Information for Tax Purposes Peer Reviews: Germany 2011: Combined: Phase 1 + Phase 2* [online]. OECD Publishing. Dostupné na <http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oced/taxation/global-forum-on-transparency-and-exchange-of-information-for-tax-purposes-peer-reviews-germany-2011_9789264110489-en>.
- 9) PIHERA, Vlastimil, RONOVSÁ, Kateřina. *Ministerstvo opět ruší svěřenské fondy* [online]. iHned.cz, 18. prosince 2014. Dostupné na <http://ekonom.ihned.cz/?p=400000_d&article%5Bid%5D=63273550>.
- 10) Québec Enterprise Register, dostupný na <<http://www.registreentreprises.gouv.qc.ca/en/default.aspx>>.
- 11) RECHBERGER, Thomas. *Svěřenský fond – nová forma správy cizího majetku* [online]. moderniobec.cz, 10. listopadu 2014. Dostupné na <<http://moderniobec.cz/sverensky-fond-nova-forma-spravy-ciziho-majetku/>>.
- 12) SCHNEIDER, Jan. *Trestní odpovědnost firem po dvou letech zákona: Masakr to není* [online]. Česká pozice.cz, 30. dubna 2014. Dostupné na <http://ceskapozice.lidovky.cz/trestni-odpovednost-firem-po-dvou-letech-zakona-masakr-to-neni-pv1-/forum.aspx?c=A140429_095615_pozice-forum_paja>.
- 13) *Battle Over Exempting Trusts From Public Registry Continues Between EU and UK* [online]. The STEP Blog, 2. prosince 2014. Dostupné na <<http://blog.step.org/2014/12/02/battle-over-exempting-trusts-from-public-registry-continues-between-eu-and-uk/>>.
- 14) VÁLOVÁ, Irena. *Boj o svěřenské fondy v NOZ se mění v boj o charakter státu* [online]. Česká justice.cz, 16. ledna 2015. Dostupné na <http://www.ceska-justice.cz/2015/01/boj-o-sverenske-fondy-v-noz-se-meni-v-boj-o-charakter-statu/>.

Právní předpisy:

- 1) Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v platném znění.
- 2) Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- 3) Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.
- 4) Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů.
- 5) Zákona č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, ve znění pozdějších předpisů.
- 6) Zákona č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob, ve znění pozdějších předpisů.
- 7) Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů.
- 8) Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, zákon č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob, zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 111/2009 Sb. o základních registrech, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích).

- 9) Convention of 1 July 1985 on the Law Applicable to Trusts and on their Recognition: Status table.
- 10) Draft Common Frame of Reference.
- 11) Civil Code of Quebec.
- 12) Trust Property Control Act 57 of 1988.
- 13) Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb. (konsolidovaná verze).
- 14) Důvodová zpráva k technické novele OZ.

Judikatura:

- 1) Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 3. 2002, sp. zn.: 30 Cdo 1093/2001.
- 2) Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 21. 9. 1993, sp. zn.: 7 Cmo 33/92.
- 3) Stanovisko občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 4. 1998, sp. zn.: Cpjn 68/97.
- 4) Stanovisko pléna Nejvyššího soudu ČR z 22. 1. 1997, sp. zn.: Plsn 2/96.
- 5) Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 2. 2010, sp. zn. 29 Cdo 1899/2008.
- 6) Lupacchini v Minister of Safety and Security (16/2010) [2010] ZASCA 108 (17 September 2010).
- 7) Land and Agricultural Development Bank of SA v Parker and Others (186/2003) [2004] ZASCA 56 (23 September 2004).
- 8) Theron v Loubser (161/13) [2013] ZASCA 195 (2 December 2013).
- 9) Commissioner for Inland Revenue v Friedman and Others NNO (14/91) [1992] ZASCA 190; 1993 (1) SA 353 (AD) (5 November 1992).

Shrnutí

Svěřenský fond představuje nový institut, který do českého právního řádu zavedl občanský zákoník účinný od 1. 1. 2014. Jedná se o tzv. trust-like institut, který má své historické kořeny v angloamerickém trustu. Svěřenský fond představuje zvláštní formu správy cizího majetku, kde zakladatel vyčlení část svého majetku ze svého vlastnictví a svěří správu nad ním do rukou svěřenského správce, který jej spravuje ke stanovenému účelu.

Koncepce trustu vychází z tradic zemí common law, a proto jeho zavedení do českého právního řádu vyvolává spoustu otázek a problémů. Přístup k zavedení svěřenských fondů není jednotný, dokonce se objevily úvahy o jejich zrušení. Předmětem diskuzí se mimo jiné stala rovněž právní povaha svěřenského fondu. V současné době převažuje pojetí svěřenského fondu jako svébytný právní a majetkový institut, který není osobou. Objevují se ovšem názory, že svěřenský fond je samostatným subjektem práva, tedy právnickou osobou.

Tato práce si klade za cíl rozebrat pojetí právnických osob v občanském zákoníku, jejich charakteristické znaky a provést jejich analýzu ve vztahu ke svěřenskému fondu za účelem stanovení, zda může být vnímán jako právnická osoba. Práce se snaží reflektovat připravovanou novelu občanského zákoníku a rovněž obsahuje úvahy o možných negativních a pozitivních dopadech koncepce svěřenského fondu jako právnické osoby.

Summary

The trust fund is a new legal device implemented to the Czech legal order through the Czech Civil Code effective as of January 1st, 2014. It is a so called trust-like institution, which has its historical roots in the Anglo-American conception of trust. The trust fund represents a special form of administration of the property of others in which the settlor transfers a part of property from his patrimony and entrusts its administration in the hands of a trustee, who takes it upon himself to hold and administer it for an intended purpose.

The concept of trust comes from traditions of common law countries, and therefore its implementation into Czech law gives rise to many issues and questions. The approach to establishing a trust fund is not uniform, and considerations to cancel it have been made. Among other topics, the legal nature of the trust fund has been subject to discussion. Currently, the concept of the trust fund as an autonomous legal and property institution, rather than a legal entity, prevails. There are, however, opinions that the trust fund is an independent subject of the law, i.e. a legal person.

The aim of this thesis is to provide a breakdown of the concept and characteristics of legal persons in the Czech Civil Code, and to analyze these characteristics in relation to the trust fund, with the aim of recognizing whether or not it could be considered a legal entity. The thesis attempts to reflect upon changes included in a planned amendment to the Czech Civil Code, along with the inclusion of considerations of possible negative and positive impacts related to the concept of the trust fund as a legal person.

Klíčová slova / Key words

Klíčová slova: svěřenský fond, trust, trust-like institut, právnická osoba, právní osobnost, definiční znaky právnické osoby, právní povaha svěřenského fondu, personifikace svěřenského fondu

Key words: the Czech trust fund, trust, trust-like concepts, legal (juridical) person, legal entity, legal personality, basic essentials of legal persons, legal natura of the Czech trust fund, personification of the Czech trust fund